

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie a patopsychologie

Marcela Stará

V. ročník – kombinované studium

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

ŠKOLNÍ ZRALOST

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Iveta Tichá

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury.

V Olomouci dne 7. 2. 2011

.....

Poděkování:

Děkuji tímto vedoucí své diplomové práce Mgr. Ivetě Tiché za cenné rady, připomínky a čas, který mi v průběhu její realizace poskytla. Děkuji tímto také celé své rodině za podporu a trpělivost, jež mi během celého studia věnovala.

Obsah:

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 NEŽ PŮJDU DO ŠKOLY	8
1.1 Svět malého předškoláka	9
1.2 Svět školáka	11
1.3 Zápis a vstup do školy.....	13
1.4 Rozdíly mezi děvčaty a chlapci	15
1.5 Školní zralost a školní připravenost.....	17
2 POSUZOVÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI.....	20
2.1 Tělesná zralost.....	20
2.2 Mentální zralost.....	24
2.3 Citová a sociální zralost	28
3 TESTY ŠKOLNÍ ZRALOSTI	30
4 ŠKOLNÍ NEZRALOST	34
4.1 Příčiny školní nezralosti.....	34
4.2 Odklad školní docházky	35
4.3 Důsledky zařazení nezralého dítěte do školy	36
5 POZICE ŠKOLÁKA, ŽÁKA, UČITELE.....	39
5.1 Role školáka a její význam	39
5.2 Role žáka v době nástupu do školy.....	40
5.3 Role učitele v 1. třídě	41
6 VÝZNAM RODINY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	42

6.1 Socializace dítěte.....	43
6.2 Vztah dětí a rodičů	43
6.3 Chyby rodinné výchovy	44
7 VÝZNAM HRY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
1 CÍLE VÝZKUMU	49
2 HYPOTÉZY	50
3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU A POUŽITÁ METODA	51
4 VÝSLEDKY A VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	53
4.1 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	70
5 DISKUSE	711
Závěr.....	73
Seznam literatury a pramenů.....	77
Seznam příloh.....	78
Přílohy	
Anotace diplomové práce	

Úvod

Nástup do školy je v životě dítěte významným vývojovým mezníkem. V dnešní době si nejedni rodiče budoucích prvňáků kladou otázku, zda je jejich dítě opravdu dobře připraveno na vstup do školy a s ním spojené úkoly, či zda mají nástup do školy raději odložit.

Vstup do školy, změna prostředí, nároky a povinnosti, jiné sociální prostředí, na to vše opravdu není každé dítě v šesti letech připraveno.

Kdo může rodičům pomoci při rozhodování? S kým se mají poradit? Z jakých stránek na dítě nahlížet? Co čekat od zápisu do první třídy? Na tyto i další otázky se pokusím odpovědět ve své diplomové práci.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. První, teoretická část, se dále dělí na několik kapitol, které pojednávají o tématech spojených s problematikou školní zralosti.

Úvodní kapitolu teoretické části tvoří náhled na předškolní období a počátek mladšího školního věku, období, které je právě pro školní zralost typické. Dále se zde zabývám tématem zápisu a vstupu dítěte do školy, termíny školní zralost a školní připravenost a také rozdíly mezi děvčaty a chlapci.

Druhá kapitola nese název Posuzování školní zralosti, a jak sám název napovídá, jedná se o kapitolu, ve které se pojednává, z jakých stránek osobnosti školní zralost nejčastěji posuzujeme. Každá oblast - tělesná stránka, rozumová, sociální a citová - je podrobněji rozebrána a popsána. Rovněž se zde seznámíme s testy školní zralosti, které pro svou práci využívají především pracovníci v pedagogicko-psychologických poradnách (dále jen PPP).

V další kapitole, která se zabývá problematikou školní nezralosti, se seznámíme s příčinami školní nezralosti, s možnostmi odkladu povinné školní docházky a také s důsledky zařazení nezralého dítěte do školy.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na postavení školáka, žáka a učitele v 1. třídě.

Další kapitola se zabývá významem a důležitostí rodiny v předškolním věku. V ní se dočteme o socializaci dítěte, o vztazích rodičů a dětí a také o nejčastějších chybách rodinné výchovy.

Poslední kapitola vyzdvihuje význam a důležitost hry v životě dítěte, dominantní a nejdůležitější činnosti dětského věku.

Druhá, výzkumná část diplomové práce, je zaměřena na vyhodnocení otázek, které se týkají posuzování školní zralosti z oblasti rozumové, tělesné, sociální a citové. Výzkum je veden metodou dotazníku, který jsem odeslala emailovou poštou do mateřských škol. Dotazník vyplňovaly učitelky mateřských škol, objekty výzkumu byly děti, které šly v lednu 2011 k zápisu, z každé mateřské školy se ho zúčastnilo maximálně 5 chlapců a 5 dívek. Tabulky pro hodnocení připravenosti předškolních dětí jsem vypracovala podle vzorových tabulek k průběžnému hodnocení dětí před nástupem do školy z knihy „Šimon půjde do školy“ od E. Rendlové.

Cílem diplomové práce je poukázat na problematiku školní zralosti, na důležitost podnětného prostředí jak v předškolních zařízeních, tak i v rodině, která má na dítě největší vliv.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Než půjdu do školy

„Je to slavnostní okamžik. Děti s napětím očekávají, co se bude dít, a rodiče s rozechvěním vzpomínají, jaké to bylo, když jim tatínek koupil první školní tašku a penál a když oni zkoušeli psát první jedničky a dvojky. A není to jen tak ledajaká slavnost. Vždyť většina našich dětí už předtím podstoupila svou první zkoušku „zralosti“ čili maturitu – ano, zkoušku zralosti pro školu. A mnohých rodičů se jistě bolestně dotklo, když právě jejich dítě v této zkoušce neobstálo a pedagogové a psychologové jim poradili, aby žádali odložení školní docházky o rok. Byli ovšem i rodiče, kteří toto doporučení s povděkem uvítali, protože si byli dobře vědomi toho, že jejich dítě je ještě příliš „dětské“ a hravé a že školním povinnostem ještě zkrátka nedorostlo. Ale byli konečně i jiní rodiče, kteří se odkladu povinné školní docházky pro své dítě domáhali, i když bylo nadané a vyspělé, a to proto, aby jemu prodloužili dětství a sobě potěšení z roztomilého předškoláčka.

Určitě není potřeba, aby rodiče měli z této „první maturity“ svých dětí trému a strach. To mohou klidně odložit až na tu druhou. Nyní nejde o nic víc než o to, aby škola, která vstupuje do života dítěte i do života rodiny, nepřinášela napětí, rozčilování a úzkosti, ale radost a uspokojení.“

Zdeněk Matějček: „Rodiče a děti“(1989)

1.1 Svět malého předškoláka

Předškolní období je období od 3 let do začátku školní docházky. Na začátku této etapy je dítě „zralé“ pro vstup do mateřské školy, na jejím konci je „zralé“ pro vstup do školy, kde se bude soustavně vzdělávat. Co všechno se během těchto tří let s dítětem stane a čemu všemu se musí naučit? Co všechno musí zvládnout, aby na sebe mohlo bez obav vzít břímě školních povinností?

Do života našich dětí vstupují druhé děti jako významný vývojový činitel kolem třetího roku - a už z něho nikdy neodejdou. Naopak, jejich vliv sílí, takže před vstupem do školy je dítě dokonale společenským tvorem. Jedním ze znaků školní zralosti je, že si dítě dovede s druhými dětmi hrát, že s nimi dovede spolupracovat, že se dokáže přizpůsobit dětskému kolektivu. Je to jakýsi skok do nové kvality vztahů. Nyní si dovede hrát nikoliv jen vedle nebo ve společnosti dětí, ale především spolu s nimi. Jde o první souhru, která znamená začátek mnohých důležitých věcí v lidském životě. Znamená vlastně začátek soužití s vrstevníky, se svou generací (Matějček, 1989).

Z. Matějček (1989) nazval svět malého předškoláka „kouzelným světem“. Dítě je totiž teprve na půli cesty k životnímu realismu. Zákony logiky a jiné vymoženosti nás dospělých v jeho světě zatím neplatí.

V tomto období se velice rozvíjí právě představivost a fantazie, jež bývá u dětí zpravidla velice živá, svěží, tvořivá a neotřelá. Dítě pracuje a tvoří hrou a ve hře. To je převládající spontánní činnost této etapy. Dítě, které si nehraje, je svým způsobem nedětské a zvláštní. Srovnáme-li však hru šestiletého dítěte s hrou batolat, vidíme pozoruhodný rozdíl - v tématické i v dramatickosti. Batole si hraje na tatínka a na maminku a ve hře opakuje a procvičuje zážitky z denního života, předškolák si také hraje na tatínka a na maminku, ale děj už dramaticky rozvíjí. A k tomu mu pomáhá právě fantazie (Z. Matějček, V. Pokorná, 1998).

Do hry dětí nyní vstupují motivy z pohádek a vyprávění dospělých a také všechno, co na svých objevitelských výpravách do okolního světa zažijí. Hrají si na doktorku, na školku, na princezny, dovedou vymyslet celé dlouhé seriály příhod, v nichž samy vystupují jako hrdinové. Děti si v tomto období dovedou vymyslet i

„jako kamaráda“, kterého třeba vodí za ruku, ukládají do postýlky, vedou s ním dlouhé rozhovory, takže rodiče někdy tápou, co je skutečnost a co výplod bujné fantazie předškoláka. Dítě má velmi živou, dramatickou fantazii. Fantazie pracuje jenom s tím, co člověk před tím vnímal, poznal a zažil. Zde si můžeme zjistit, že malý předškolák má životních poznatků již slušnou zásobu. A může nás také překvapit svým pozorovacím talentem - něco odkouká od staršího sourozence, něco od dětí v mateřské škole (Z. Matějček, 1989).

Předškolní věk je klasickou dobou pohádek. Děti mají rády tajemství a tajemno, chtějí se také tak trochu bát. Mnohé staré pohádky měly zřejmě svůj zvláštní výchovný smysl, totiž postrašit děti, aby něco nevhodného nedělaly, což by mohlo mít takové a takové následky. Ale na druhé straně se děti v pohádkách a pak ve svých vlastních hrách svým způsobem učí bát. Prožívají strach s dokonalým vnějším zajištěním - třeba mamince na klíně. A tato okolnost je jistě z hlediska vývoje osobnosti pozitivním přínosem. Vždyť i dospělí vyhledávají své „pohádky“-detektivky, fantastické povídky apod., aby se mohli také tak trochu bát, a to v bezpečí svého domova či dokonce své postele (Z. Matějček, 1989).

V dětském světě však není jen samá fantazie, samá kouzla a pohádky, děti mají i velkou touhu poznávat svět takový, jaký je, přijít věcem na kloub, rozumět skutečnosti.

O svém světě děti říkají také mnoho svými výtvary. Tím, co kreslí, malují, modelují. Vývoj pohybové koordinace a vzájemné souhry smyslových orgánů a pohybových orgánů je již na takové úrovni, že dítě dokáže používat nástroje. Dovede stříhat nůžkami, řezat nožem, zacházet s tužkou a štětcem, vodovkami, voskovkami atd. Ve třech letech děti kreslí lidskou postavu jen zcela schematicky. Znázorní to, co je podle jejich názoru nejdůležitější. Zpravidla je to hlava. K ní se pak přidávají nohy, ruce, uši, pusa atd. Do šesti let je tu však už takřka dokonalý člověk s prsty na rukou a celým oblečením. Domy jsou zprvu průhledné, aby bylo vidět, co doma všichni dělají, stromy mají viditelné kořeny pod zemí atd. Průhlednosti postupně ubývá, poměry věcí se přibližují skutečnosti a do popředí vstupuje citová závažnost zobrazovaných lidí či

předmětů. Dětské kresby se někdy dají číst jako dopis, v němž nám dítě sděluje o sobě, svých lidech a domově to, co by slovy ještě říci neumělo.

V tomto období také dochází k pokroku ve vnímání. Roste schopnost rozlišovat a vnímat jednotlivosti a detaily. Někteří chlapci např. umí spolehlivě rozlišovat auta nejrůznějších typů a značek. Netýká se to samozřejmě jenom věcí, ale i lidí a společenských institucí. Na konci předškolního období postřehnou děti obvykle už i humorný smysl ilustrací v knížkách, rozluští některé slovní hříčky, pochopí i některé vtipy dospělých. Postřehnou totiž nesrovnalosti mezi tím, co se jim předkládá, a tím, co znají ze skutečnosti. Touto novou schopností rozlišovat a porovnávat, vidět, co je stejné a co rozdílné, se nyní dětem otvírá nové pole zábavy a tvořivosti - vymyslet legraci, rozluštit hádanky, udělat překvapení mamince a tatínkovi (Z. Matějček, V. Pokorná, 1998).

Smyslem předškolní výchovy dětí je poskytnout jim dostatek podnětů pro harmonický rozvoj osobnosti a podporovat jejich zájem o získávání nových poznatků. Děti se vlastně „učí učit“.

A najednou tu máme z předškoláka školáka.

1.2 Svět školáka

Z. Matějček, M. Pokorná (1998):

„Někteří rodiče a babičky a dědečkové to řeknou s hrdostí, někteří s lítostí. Končí blažené dětství a začíná opravdová práce. Příliš rychle to uteklo. Otvírá se před námi nová epocha v životě dítěte a škola, která jednou vstoupila do jeho osudu, už nikdy z něho nevystoupí.

A náš dnešní malý školáček bude na ni přinejmenším velmi živě vzpomínat, až sám už bude třeba chovat svá vlastní vnoučata. Nyní je ale před námi osm, deset, nebo i více let, kdy život dítěte i celé rodiny bude probíhat v nějakém vztahu ke škole - radostném, přátelském, napjatém, úzkostném, ale vždy nějakém.“

Školní věk je období od 6 let do ukončení základní školní docházky - to je do 14. až 15. roku dítěte. Toto období představuje 8 až 9 let, která jsou doslova nabitá vývojem tělesným i duševním. Problematika sedmiletého dítěte je úplně jiná než

čtrnáctiletého. Proto se toto období rozděluje na mladší školní věk od 6 do 9 let, střední školní věk od 9 do 12 let a na starší školní věk od 12 do 15 let.

To, co po psychologické stránce toto období nejvíce charakterizuje, je rozvinutí duševních funkcí do té míry, že je dítě schopno soustavného školního vzdělávání. Dosud si převážně jen hrálo- teď začíná pracovat. To znamená, že dovede převzít úkol, zodpovědně na něm pracovat a dokončit ho. Jeho vnímání, paměť i myšlení jsou vyspělé natolik, že to nejenom dokáže, ale že mu tato práce přináší i radost (Z. Matějček, 1989).

Pozornost mladšího školáka vyspěje natolik, že se dokáže soustředit na jednu věc alespoň 10 minut. Dokáže obvykle už rozlišovat mezi podněty, není vystaven na milost a nemilost všem podnětům, které k němu přicházejí, ale dovede utlumit ty nežádoucí. Ví, na co má dávat pozor. Jde tedy jen o to, aby školní látka odpovídala jeho zájmu, aby podněty, které škola přináší, mohlo dítě považovat za „žádoucí“. Musíme mít však stále na paměti, že tento malý školák je stále ještě dítě, nechťejme toho tedy na něm příliš. Vyspívání, vyzávání nervového systému je individuální proces probíhající v organismu, musíme být především trpěliví (Z. Matějček, M. Pokorná, 1998).

Vnímání postoupilo za stádia globálního do tzv. stádia analytického. Dítě dovede vnímat celky jako rozčleněné, dovede vnímat drobné detaily, všímá si jednotlivostí. To je právě předpokladem pro výuku čtení a psaní ve škole. Všechny děti stejně rychle tímto procesem dozrávání však nemohou projít. Proto je celkem přirozené, že právě ve čtení a psaní jsou na počátku školní docházky mezi dětmi velké rozdíly - zpravidla větší než v matematice.

Výrazněji se také začíná uplatňovat úmyslné zapamatování. Do této doby si dítě pamatovalo především to, co je zajímalo, básničky a říkanky se naučilo opakováním. Nyní si musí zapamatovat všechno to, co je potřeba - písmenka, početní spoje atd.

Někteří rodiče si myslí, že když už dítě chodí do školy, nemá nic jiného na starosti než se stále učit. Každou chvíli hraní, zábavy a dovádění berou jako „ztracený čas“. Dětem po vyučování přidají několik kroužků, aby jim toho volného času moc nezbylo. Z psychologického hlediska to pro děti není vůbec dobré, každý by

měl mít denně chvílku pro sebe, na hraní, na popovídání s kamarády a na popovídání si s rodiči.

Mladší školák je převážně radostný, veselý, bezstarostný - či lépe řečeno, má své dětské starosti, a to mnohdy velmi intenzivní. Je na nás (rodičích, učitelích, vychovatelích) s dětmi komunikovat, zajímat se o ně, o jejich zájmy, kamarády, o jejich „bolístky“ a umět včas pohladit a poradit, aby děti věděly, že je máme rádi a že o ně stojíme.

1.3 Zápis a vstup do školy

Zápis dítěte do školy je důležitá životní událost. Většina dětí, které chodí do mateřské školy, podstoupí svou první zkoušku „zralosti“ ještě před zápisem. Mnohých rodičů se dotkne, když jim pedagogové či psychologové z poradny radí, aby dítě zatím do školy neposílali a nástup mu ještě o rok odložili. Jsou ovšem i rodiče, kteří takové doporučení vítají, protože jsou si dobře vědomi, že jejich dítě je ještě příliš „dětské“, hravé a pro školu nevyzrálé. A nakonec existují i rodiče, kteří se odkladu školní docházky pro své dítě důrazně domáhají, i když objektivní důvody nemají. Někteří mají strach z přílišné zátěže dítěte úkoly a školního nasazení, jiní mu chtějí prodloužit např. dětství (Z. Matějček, 1989).

První kontakty dětí s opravdovou „velkou“ školou se navazují právě během zápisu do první třídy. Pro většinu dětí a rodičů je to slavnostní okamžik, na který bychom se měli náležitě připravit. Zápis by v žádném případě neměl být stresující záležitostí pro děti ani rodiče a neměl by připomínat přijímací zkoušky. V neznámém prostředí často děti bojují s trémou a ostychem. Výborné je, když děti školu navštěvují v průběhu školního roku se svojí „mateřinkou“, účastní se dětských vystoupení či školních výstav a toto prostředí jim již není zcela neznámé.

Ať už děti budou při zápisu provázet např. pohádkové postavičky nebo budou plnit úkoly v pohádkovém lese, vždy by si měly zápis náležitě užít a přesvědčit se o vlídném a bezpečném prostředí školy.

Dle školského zákona č. 561/2004 Sb. jsou rodiče, respektive zákonní zástupci, povinni přihlásit dítě k zápisu do školy pro školní rok, který následuje po dovršení 6.

roku dítěte. Tj. děti, které dosáhnou šesti let do 31. srpna, by měly počátkem kalendářního roku jít k zápisu a v září nastoupit do školy. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádali-li o to jeho zákonný zástupce. V tomto případě je důležité vyjádření dětského lékaře a vyjádření PPP.

Záleží pouze na rodičích (zákonných zástupcích), do které školy dítě své zapíše.

J. Bezděková, 2008:

„Dítě se připojilo k mnoha svým vrstevníkům a zahájilo školní docházku. Do školy se těší, nadšeně si chystá svoje věci, ve škole dává pozor, snaží se a doma se chlubí svými úspěchy. Co řekne paní učitelka (pan učitel), je svaté. Dítě je svědomité a uvědomuje si odpovědnost za své výkony. Tak to je sen snad každého rodiče.“

Vstup do školy je pro děti důležitým mezníkem v životě, neboť se jím ukončuje další vývojová etapa. Mění se nejen způsob zaměstnání, sociální zařazení, ale i životní prostředí dítěte. Také pro rodiče je nástup potomka do školy zlomovým bodem. Rodinný rytmus se totiž začne odvíjet od dodržování pravidelného režimu a plnění školních úkolů.

Začátek školní docházky je dítěti určen, lze říci dokonce i vnučen, jak to některé děti pociťují. Po hrách a zaměstnáních podle vlastního přání následuje disciplinovaná a soustavná práce, kterou určuje a kontroluje autorita, učitel. Žák musí daný čas věnovat činnosti, která je mu uložena učitelem a která pro něho může být i nezajímavá. Musí se záměrně soustředit, vyvíjet úsilí k dosažení žádaného výsledku (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

Vyučování je již v první třídě podřízeno stanovenému konkrétnímu výukovému cíli. Rozdíl mezi předškolním a školním zaměstnáním je nejen v jeho náplni, ale také v jeho trvání. Dítě se doma dosud buď zaměstnalo samo vlastní hrou, nebo bylo na určitou dobu ke hře přizváno. Vystačí si zde se spontánní koncentrací pozornosti. Nebyla tu stanovena žádná časová jednotka, za niž by se mělo něco určitého splnit. Školní zaměstnání má ale svůj pevný časový řád. Podle J. Jirásky četné výzkumy ukázaly, že vyučovací hodina v první třídě by měla trvat nejvýše 25 – 30 minut.

Adaptace dítěte na pětáctyřicetiminutovou vyučovací hodinu znamená pro „prvňáčka“ velkou zátěž ústřední nervové soustavy. Již v první třídě musí obsáhnout určitou kapacitu učiva, musí ho zvládnout do hloubky a natrvalo. Musíme si uvědomit, že tempo kulturního vědění vzrůstá. Škola nemůže zůstat pozadu za stále náročnějším životem, do kterého chceme, aby dítě vstoupilo připravené, a kterého se již v dětském věku musí bez obtíží účastnit (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

J. Jirásek, V. Tichá (1968) uvádějí, že již při vstupu do první třídy má být dítě způsobilé plnit požadavky, které na něj škola klade. To znamená, že se musí naučit základům čtení, psaní a počítání. Jeho rozumový vývoj musí být tedy na úrovni, musí mu umožnit osvojit si tyto základní dovednosti. Naše výchova se uskutečňuje pod vedením učitele v kolektivu. Dítě musí ovládat své emocionální projevy, má být citově nezávislé na matce, musí mít určité sociální návyky, aby se mohlo vyrovnat s podmínkami školy. Musíme očekávat, že ve třídě na začátku školního roku bude každé dítě jiné, neboť tempo vývoje má individuální ráz a závisí na mnoha činitelích.

Každé dítě bude jinak rozumově vyspělé, samostatné a bude mít jinou kapacitu znalostí, vědomostí a dovedností, jinou slovní zásobu a obratnost. To vše se odrazí v počátečním přizpůsobení a v prvních známkách. Všechny děti ale musí mít jedno společné – musí být schopny se účastnit společného zaměstnání a podřídit se učitelovu vedení (J. Bezděková, 2008).

Nesmíme opomenout ještě jednu skutečnost - rozdílnost pohlaví.

1.4 Rozdíly mezi děvčaty a chlapci

P. Říčan, D. Krejčová a kol. (1997):

„Již Langmeier a Matějček (1974) konstatují, že u chlapců bývá „sociální vyspívání v předškolním věku pomalejší a méně vyrovnané. Ve škole pak bývají častěji označováni jako „nezralí“. Jak víme, jsou biologicky i psychologicky křehčí, zranitelnější nejrůznějšími vlivy.

Jak dokládají plzeňští pracovníci (Marková-Vitovská a kol., 1980), jeví se chlapci celkově jako méně školsky zralí, a to ani ne tak pro nižší výsledky ve výkonových

zkouškách, ale zejména pro nižší zralost sociální a pracovní. Chlapci se jako skupina jeví být vcelku asi o čtvrt roku pozadu proti dívkám.“

Všechny výzkumy sice potvrzují, že chlapci i děvčata mají stejnou inteligenci, avšak děvčata vyspívají nervově, povahově a sociálně rychleji než chlapci. To znamená, že především chlapci jsou vystaveni většímu neúspěchu na začátku školní docházky než děvčata.

Rodiče diferencují svůj přístup a výchovné požadavky k dětem odlišného pohlaví již od jejich narození. V tomto postoji hrají roli různé faktory - přání, zkušenosti, naplnění představ, vlastní identifikace apod. V každé společnosti má role chlapce i dívky nějaký obecný význam, vztahují se k nim různá očekávání.

Chlapci bývají v současné škole méně úspěšní a mají více problémů i v adaptaci na školu. Tuto skutečnost přijímají někteří rodiče i učitelé jako danou, projevuje se zde tendence k určité generalizaci, a tím vlastně od chlapců ani neočekávají dobré výsledky. Podle M. Vágnerové (1997) má rozdílná školní úspěšnost chlapců a dívek dva základní důvody: různé tempo zrání centrální nervové soustavy a sociální vlivy.

Ve škole se rozdílnost zrání projevuje tím, že chlapci bývají dráždivější, snadněji se unaví, jsou labilnější, nevydrží dostatečně dlouho pracovat. Jakmile se unaví, začnou vyrušovat. Mívají horší koncentraci pozornosti, a proto se i hůře učí, důsledkem toho dosahují slabších výkonů a také horších známek. Častěji mají nezralou senzomotorickou koordinaci, a proto hůře kreslí a píší. Jsou netrpěliví, jejich písemné práce nebývají z formálního hlediska vydařené. V tomto směru není zanedbatelná ani skutečnost, že chlapci častěji trpí LMD, ADHD a SPU. Běžné nároky školy pro ně představují v průměru větší subjektivní zátěž. Nároky současné školy splňují snadněji dívky, které jsou klidnější a komformnější (M. Vágnerová, 1997).

Děti jsou ve škole posuzovány podle jednoho měřítko. Pro chlapce je tato situace nevýhodná, požadavkům vyhovují lépe dívky, a proto bývají v průměru i lépe hodnoceny.

Podle M. Vágnerové (1997) mají rodiče i učitelé ve vztahu k chlapcům již od počátku nižší očekávání, protože o jejich problémech vědí. Rodiče i učitelé jsou na problémy ve školní práci (a chování ve škole) u chlapců připraveni. Mají tudíž větší

tendenci vidět je i tam, kde nejsou. Na tomto podkladě se vytváří předpoklad k získání pozice problémového dítěte. Mnohdy chlapce do této pozice manipulují právě svým očekáváním a specifickou interpretací běžných situací. Na druhé straně bývá právě takové očekávání dospělých potvrzováno, protože chlapci skutečně hůře prospívají. Dívky více odpovídají pozitivnímu očekávání, bývají přizpůsobivější a sociálně zralejší.

Většina dospělých bývá k různým projevům chlapců méně tolerantní. Chlapci prostě umí upoutávat negativní pozornost. Ve škole jde především o rušivé chování. Chlapci bývají častěji neklidní, ve větší míře narušují školní normy, jsou hůře zvladatelní.

Chlapci zpravidla nedovedou lépe pracovat, nemají vzhledem k nárokům školy přiměřené předpoklady. Není to otázka motivace, jednoduše nejsou dostatečně vyzrálí, aby byli schopni takového sebeovládání. Hodnocení dětí různého pohlaví podle jednoho, standardního měřítka je pro chlapce nevýhodné. K určité změně dochází až na druhém stupni, kde se více uplatňuje styl učení, který je v menší míře založený na pečlivosti a memorování (M. Vágnerová, 1997).

Učitel by se měl od všech těchto generalizovaných informací oprostít a pracovat s dětmi jako s individualitami. Mezi oběma pohlavími najdeme děti šikovné i méně šikovné, musíme se je snažit nadchnout a motivovat pro úkoly, v každém hledat to, za co je můžeme denně pochválit.

1.5 Školní zralost a školní připravenost

Školní zralost je v odborné literatuře nejčastěji charakterizována jako stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, sociální a psychickou přizpůsobivost začít školní docházku. Je výsledkem biologického procesu zrání nervové soustavy a dosavadní zkušenosti dítěte. Proces učení a zrání jsou navzájem závislé a doplňují se. Aby dítě mohlo zvládnout požadavky na něj kladené při školní docházce, je tedy třeba, aby bylo zralé a připravené na vstup do první třídy základní školy.

Podle M. Vágnerové (2000) jsou hlavními klíčovými kompetencemi školní zralosti tyto ukazatele:

- sluchová diferenciac
- kvalitnější záměrná koncentrace pozornosti
- lateralizace ruky, motorická i senzomotorická koordinace a manuální zručnost
- odolnost proti zátěži (adaptace na školní režim)
- vizuální diferenciac a integrace (zralost očních pohybů)
- sluchová diferenciac
- myšlení na úrovni konkrétních logických operací
- koordinace činnosti mozkových hemisfér
- autoregulace založená na vůli a spojená s vědomím povinnosti

Otázce školní zralosti se věnoval již J. A. Komenský ve Velké didaktice. J. Langmeier (1998) uvádí:

„Kdybychom chtěli Komenského kritéria přeložit do dnešního jazyka, řekli bychom patrně, že podmínky pro to, aby dítě započalo svou školní dráhu, jsou:

1. Dítě si v celém svém minulém vývoji osvojilo ty znalosti a návyky, které se od něho na prahu školní docházky očekávají.

2. Dítě má v současné době dostatečně rozvinutou pozornost a přiměřeně vyvinuté intelektové schopnosti.

3. Dítě je dostatečně motivováno k budoucímu soustavnému učení ve škole.“

Rovněž první „zkouška školní zralosti“ byla vytvořena Komenským. Dítě mělo volit mezi penízem a jablkem, zralé dítě má sáhnout po penězi. Tuto skutečnost můžeme interpretovat jako zobecnění – dítě si za peníze může koupit jablko.

Někteří autoři rozlišují školní zralost a školní připravenost.

Podle M. Vágnerové (2000) je školní připravenost vlastně způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání.

Pro zvládnutí nároků spojených s novou rolí školáka je právě tato školní připravenost velmi důležitá.

M. Vágnerová,(2000):

„Dítě musí dosáhnout přijatelné socializační úrovně, mělo by zvládnout určité role, umět přijatelným způsobem komunikovat, respektovat běžné normy chování. V socializačním procesu má největší význam rodina, jejíž hodnoty a normy dítě přejímá. V tomto směru je důležitý i obecný postoj ke vzdělání, který ovlivňuje motivaci dítěte ke školní práci.“

Právě M. Vágnerová (2000) uvádí jako hlavní klíčové kompetence školní připravenosti tyto ukazatele:

- úroveň verbální komunikace
- rozlišování různých rolí a diferenciací chování, které je s nimi spojeno
- respektování hodnoty a smyslu školního vzdělání (motivace ke školní práci)
- respektování běžných norem chování i hodnotového systému

2 POSUZOVÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI

Školní zralost není pojem, který by zahrnoval jen některé vlastnosti a funkce (tělesné nebo duševní), týká se celé osobnosti.

Nejčastěji se školní zralost posuzuje podle následujících tří stránek:

- tělesná (fyzická) zralost
- rozumová (psychická) zralost
- citová (emocionální) a sociální zralost

2.1 Tělesná zralost

Školní vyučování začíná v přesně stanovenou dobu. Prvňáček musí pravidelně vstávat, připravit si své věci a přijít včas do školy. Musí překonat cestu do školy a po dobu vyučování sedí určitý čas v lavici, musí se omezovat v pohybech a to všechno klade zvýšené požadavky na jeho tělesnou zdatnost. Dětská páteř a svalstvo má být tak vyvinuté, aby se žáci při sezení neunavovali a aby nevznikaly různé tělesné deformace. To všechno se později odráží ve výkonu i prospěchu žáka (Z. Matějček, 1989).

Tělesná zralost je hodnocena především podle těchto kritérií:

- věk dítěte
- tělesná vyspělost
- druhá dentice a kostní věk
- jemná motorika
- hrubá motorika

VĚK DÍTĚTE

Věk dítěte je prvním kritériem k nástupu do základní školy. Povinná školní docházka je stanovena pro děti, které dovrší k 31. srpnu šesti let. Jak jsem již zmínila, výjimečně mohou být přijaty ke školní docházce také děti, které dovrší šesti let mezi 1. zářím a 31. prosincem. Přijímány jsou tyto děti především na žádost rodičů s doložením odborného psychologického vyšetření.

Není-li dítě v šestém věku zralé pro školní docházku, lze mu poskytnout odklad školní docházky.

Podle našich i zahraničních výzkumů je optimální věk pro vstup dítěte do školy šest let šest měsíců. Je to také průměrný věk, kdy naše děti vstupují do první třídy. Protože však vstup je možný jenom jednou ročně, setkávají se v každé třídě od šesti do sedmi let. Děti se v tomto období prudce rozvíjejí, vidíme, že mladší děti, i když mají předepsaných šest let, jsou ve ztížené situaci.

Věk je tady prvním kritériem školní zralosti a stanoví začátek školní docházky všem dětem, které do prvního září dosáhnou věku šesti let.

TĚLESNÁ VYSPĚLOST

Většinu ukazatelů tělesného vývoje dítěte posuzuje dětský lékař především v rámci preventivní prohlídky v pěti letech dítěte tak, aby ještě mohla být přijata opatření k případné nápravě.

Co vlastně pediatr při prohlídce sleduje? Pediatr sleduje nejen tělesnou zralost, ale i celkovou zdravotní odolnost a individuální zvláštnosti organismu. Provádí také psychomotorické hodnocení dítěte, které zahrnuje zvážení a změření dítěte, dále pak kontrolu zraku, sluchu, krevního tlaku, správného držení těla, stav dentice (výměny mléčného chrupu) a vyšetření moči. Nejvíce se však zohledňuje tělesná výška a váha dítěte. Je známo, že dítě před vstupem do základní školy by mělo mít průměrnou výšku 120 cm a průměrnou váhu 20 kg (Z. Matějček, 1989).

Pediatr s dítětem dále provádí i orientační zkoušku školní zralosti. Zjišťuje většinou znalost barev, úroveň řečového projevu (např. výslovnost a bohatství slovní zásoby) a občas provádí i rozbor výtvarného a grafického projevu dítěte. Tuto stránku zralosti posuzují rovněž učitelky v mateřských školách či speciální pedagogové.

Typ školního dítěte představuje podle J. Jiráka a V Tiché (1968) zpravidla tento typ: hlava je k poměru těla malá, asi 1:6, spodní a střední část tváře přestává být baculatá, končetiny se prodlužují a tuková tkáň zmizí.

Velmi jednoduchou metodou podle poměru těla je tzv. filipínská míra. Zkouška sleduje prodlužování horních končetin a zjišťuje se při ní, má-li dítě dostatečně dlouhou pravou ruku, aby jí dosáhlo vrcholu levého ušního boltce přes temeno hlavy. Například Jirásek uvádí, že chybí-li dítěti do dosažení ušního boltce více jak 3 cm, pak je jeho školní nezralost zřetelná.

DRUHÁ DENTICE A KOSTNÍ VĚK

Za dalšího ukazatele fyzické školní zralosti se považuje dentice (ozubování) a osifikace kostí. Dítě se považuje za zralé pro školu, začíná-li se u něho vyměňovat mléčný chrup za trvalý.

Kostní věk je posuzován podle postupu narůstání a vyžívání kostí u dětí. Spolu s denticí je to jeden z nejlepších ukazatelů biologické vyspělosti. Jen pro zajímavost - velikost mozku, nejdůležitějšího orgánů člověka, je jen asi o 150 gramů menší než u dospělého.

Posuzování školní zralosti jen podle tělesných znaků je nedostatečné, protože není brána v úvahu vlastní činnost, zkušenost dítěte, ani vliv prostředí a výchovy. Tělesná zralost prokazatelně nesouvisí s duševním vyžíváním, a proto je nutné brát ji jen jako první síto v posuzování nástupu dítěte do školy.

JEMNÁ MOTORIKA

Kromě celkové tělesné zdatnosti je důležité, aby dítě mělo správně vyvinuté i drobné svalstvo. Jemná motorika – to je ovládání tužky při kreslení a psaní, hra s drobnými předměty. K tomu musí být dobře vyvinuté svalstvo ruky, ale nejde tu jen o svalstvo. Důležitou úlohu hraje koordinace motoriky a jednotlivých smyslů, a především – zrakově pohybová koordinace.

Jemná motorika zahrnuje:

- mimiku – pohybovou aktivitu obličeje
- oromotoriku – pohyby dutiny ústní
- vizuomotoriku – pohybové aktivity se zpětnou zrakovou vazbou

- grafomotoriku – pohybovou aktivitu při grafických činnostech
- logomotoriku – pohybovou aktivitu mluvních orgánů při artikulované řeči

Rozvinutá jemná motorika dítěti umožňuje provádět přesnější a jemnější pohyby, jako je například navlékání korálků, modelování, kreslení, přesnější stříhání nůžkami, malování, zavazování tkaniček u bot, zapínání knoflíků, správné držení tužky apod. (Vágnerová, 2000).

Na konci předškolního věku je jemná motorika již velmi dobře vyvinutá.

HRUBÁ MOTORIKA

Hrubou motorikou se rozumí pohyby celého těla, pohyby velkých svalových skupin. Jde o ovládání a držení těla, koordinaci horních a dolních končetin a rytmizaci pohybů.

Dítě na konci předškolního období mění svou tělesnou stavbu, a to tak, že je vyšší a lehčí. To mu umožňuje snadnější zvládnutí složitějších pohybů, jako například jízdu na kole, plavání, bruslení, lyžování apod.

Dítě před nástupem do školy by však mělo mít hlavně osvojeny takové základní pohybové dovednosti, jako je například překonání určité vzdálenosti, přeskočení překážky přeskokem či výskokem, udržení rovnováhy, skákání po jedné noze, skákání přes švihadlo, házení a chytání míče či zvládnutí jednoduchého rytmického pohybu na říkanku nebo písničku (Vágnerová, 2000).

LATERALITA

Lateralita je tzv. upřednostňování jedné strany (oka, ruky, ucha, nohy,...) před druhou.

M. Vágnerová (2000) uvádí, že je velmi důležité v době před zahájením školní docházky s jistotou určit, která ruka je dominantní a kterou rukou tedy dítě zahájí nácvik psaní. Z hlediska dominance je užitečné znát i dominantní oko, které se v procesu psaní výrazně podílí zejména svou funkcí.

Děti s nevhodným typem lateralitity mohou mít potíže se zvládnutím základní orientace (např. nahoře, dole, vpředu, vzadu, vpravo, vlevo,...) i časové orientace (např. dny v týdnu, poznávání hodin, orientace v čase během dne,...).

Jaké typy lateralitity rozlišujeme?

- vyhraněná dominance pravostranná (dominance pravé ruky a pravého oka)
- vyhraněná dominance levostranná (dominance levé ruky a levého oka)
- zkřížená lateralita (dominance pravé ruky a levého oka či naopak)
- nevyhraněná lateralita (ruka nebo oko není zcela vyhraněno, v krajním případě nejsou vyhraněny oba orgány)

Jak tedy zjistíme dominantní stranu?

Dominantní stranu ruky lze zjistit velmi snadno pozorováním dítěte. Např. do jaké ruky nejčastěji bere hračky, kostky při stavění, kterou rukou hází míč, do které ruky bere pastelky, nůžky, lžičky apod. Při pozorování dominantního oka sledujeme dítě, kterým okem se dívá např. do kukátka, klíčové dírky (Vágnerová, 2000).

Existují různé druhy zkoušek lateralitity, které v případě potřeby s dětmi provádí psychologové v PPP.

2.2 Mentální zralost

Z tohoto hlediska klade škola zvýšené nároky na úroveň rozumových schopností. Především je to inteligence, která má být úměrná úrovni šestiletého dítěte.

JAZYK A ŘEČ

Pokud dítě rok před nástupem do školy ještě nevyslovuje správně všechny hlásky, je třeba zahájit systematickou logopedickou péči. Nutná domácí cvičení mohou přitom sloužit i jako nenásilné zvykání dítěte na pravidelné povinnosti. I pro dítě je lepší, nastupuje-li do školy se zcela správnou výslovností. Nejen kvůli dobrému začlenění do třídního kolektivu, ale také vzhledem k náročnosti domácího

logopedického cvičení. Jelikož nácvičku hlásek je zapotřebí věnovat denně určitý čas a nástup do první třídy je sám o sobě dost náročný, není třeba přidávat dítěti ještě další povinnosti. Předškolní děti by měly mít dostatek podnětů k rozvoji řeči a neméně důležitý je i řečový vzor. Opravujeme-li dítě ve výslovnosti, měli bychom postupovat citlivě (Vágnerová, 2000).

J. Jirásek a V. Tichá (1968) uvádí, že dítě s nástupem do školy má aktivní slovní zásobu přibližně 2 500 – 3 500 slov a pasivní slovní zásobu okolo 5 000 – 6 000 slov. Nemělo by mu proto dělat problémy ani souvislé vyprávění v celých větách.

ANALYTICKÉ VNÍMÁNÍ

Z. Kolláriková, B. Pupala (2001) uvádí, že vnímání má při posuzování školní zralosti velký význam. Je základem poznání a zdrojem bezprostřední zkušenosti.

V oblasti vnímání dochází k obrovským změnám. Místo vnímání komplexních, celkových vlastností a předmětů bez rozčleňování a rozdělování, které je typické pro předškolní dítě, vyžaduje se ve školním období spíše vnímání analytické. To znamená oddělování jednotlivých částí, znaků a vlastností od celku. Vidění a slyšení šestiletého dítěte musí být na takové rozlišovací schopnosti, aby mu nedělalo potíže rozpoznávat tvary písmen a zvuky hlásek při začátcích čtení a psaní. Na obrázku je schopno rozeznat detaily a poznává rozdíl v podobně znějících slovech.

K rozeznání dobře vyvinutého analytického vnímání se často používá Edfeldův reverzní test školní zralosti.

PŘEDSTAVIVOST A FANTAZIE

Z. Kolláriková, B. Pupala (2001) uvádí:

„Představivost postupně ztrácí svoji spontaneitu a nezáměrnost. Sedmileté děti již dovedou rozlišovat mezi skutečností a fantazií. Svět představ má však pro ně i nadále své kouzlo a vracejí se k němu ve hře a četbě. Postupně i ve hře či kresbě jsou fantazijní prvky omezovány realitou – přistupují nové vědomosti o předmětech, uznávají se pravidla hry, vytvářejí se realistické pomůcky pro hru (šípky, luky, šijí se části oděvů, stavějí domečky aj.).“

Představivost je pro prvňáčka velmi důležitá. Je to funkce, která mu pomáhá nahrazovat bezprostřední vnímání předmětů, vyplňuje mezery ve vnímání a sestavuje celek z jednotlivých částí. Šestileté dítě si má umět představit známé předměty, geometrické tvary a v představě určit jejich podstatné znaky. Dosažení této vývojové úrovně je předpokladem osvojování a užívání symbolů, což se uplatňuje při čtení a psaní i při zacházení s číslicemi v matematice (Vágnerová, 2000).

S představivostí souvisí fantazie. Zatímco představivost je schopnost, to, co bylo ve skutečnosti zachyceno, smysly zaregistrováno, znovu promítnout. Fantazie je schopnost vytvořit v představě něco zcela nového, i když třeba z prvků získaných pomocí vnímání. Dítě předškolního věku si mnohé jevy vysvětlovalo pomocí svých představ, ty postupně odcházejí a nastává příklon k realitě (Z. Kolláriková, B. Pupala, 2001).

POZORNOST

Jak už jsem se dříve zmínila, někteří dětští psychologové pokládají za nejdůležitější známku školní zralosti vyspělou funkci pozornosti. Příčinou nezralosti nejsou tedy nároky na vědomosti a dovednosti, jak se mnohdy rodiče mylně domnívají. Učitelé našich prvňáčků (podle Matějčka, 1989) potvrzují, že není ani takovým problémem dítě něco naučit, jako jej udržet v klidu a při potřebné pozornosti.

Pro tyto děti je ještě příznačné, že se neustále vrtí, vybíhají z lavic, baví se a vyrušují, přitom schopnost soustředění, vytrvalost v práci a odolnost vůči rušivým podnětům, to jsou vlastnosti, které málo souvisejí s inteligencí, zato však vyjadřují kvalitu nervového systému.

Žák musí v hodině vyvíjet značné úsilí, aby dosáhl požadovaných učebních výsledků. Nestací už jenom spontánní pozornost, ale čím dál více se musí uplatňovat pozornost záměrná a úmyslná. Středem pozornosti se stává výklad učitele, vlastní práce na úkolu, odpovědi spolužáků. Musí vykonávat i činnosti, které jsou pro něj momentálně nezajímavé, a přesto je musí vykonávat po určitou dobu. Tato vlastnost ještě souvisí s volnými vlastnostmi – vytrvalostí, houževnatostí, svědomitostí a usilovností (Z. Matějček, 1989).

PAMĚŤ A MYŠLENÍ

P. Řičan, D. Krejčová a kol. (1997):

„Vstup do školy koinciduje časově s počátkem stadia konkrétních myšlenkových operací, jichž dítě začíná být schopno při zacházení s názorným materiálem, v kategoriích množství, pořadí, příčinnosti či následnosti. Na základě těchto praktických zkušeností dospívá postupně k jistým zevšeobecněním a kategorizacím. To vše je důležitým předpokladem zejména pro učení matematice. Paměť se stává trvalejší a záměrnější, i když dosud je spíše mechanická než logická.“

Nejdůležitější duševní funkce pro školní učení bude bezesporu paměť. Všechno, čemu se má dítě naučit, předpokládá velkou kapacitu paměti, pružnost při vštěpování, trvalost v zapamatování a pohotovost při vybavování. Školní dítě si už nevystačí s mechanickou a bezděčnou pamětí. Ta má sice v prvních ročnících převahu, ale stále silněji se začíná uplatňovat paměť logická, to znamená pochopení a zapamatování smyslu a souvislosti mezi jednotlivými jevy (Z. Matějček, 1989).

Při posuzování školní zralosti je kladen důraz na duševní obzor dítěte, slovní vyjadřování a na myšlení. Rozvoj slovní zásoby úzce souvisí s rozvojem duševního obzoru dítěte a s jeho rozumovým vývojem. Kapacita řeči roste v procesu aktivního užívání a stále bohatěji se zde odráží psychické stavy a činnosti. Výrazové prostředky se zdokonalují nejen přibýváním počtu slov, ale také zvládnutím větné stavby. Dítě se dokáže vyjadřovat o běžných věcech ze svého životního prostředí, mluví ve větách a jednoduchých souvětích. Dokáže slovně vyjádřit myšlenkový obsah a reaguje na dané otázky a úkoly. Aby se vyrovnalo se školními požadavky, má pro něj velký význam přiměřená úroveň myšlení (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

Při učení trivií (čtení, psaní, počítání) jsou žáci nuceni používat znaky, symboly a analýzu – rozklad, syntézu – skládání, abstrakci – vyčlenění, generalizaci – spojení společných znaků.

Dítě postupně používá a osvojuje si i pojmy vytvořené společností. Převládají smyslové vlastnosti předmětů a pojmy se vytvářejí na základě zevšeobecnění konkrétních znaků (M. Vágnerová, 2000).

2.3 Citová a sociální zralost

Školní zralost nezávisí jen na mentálních procesech a funkcích, velmi podstatně ji ovlivňuje i emocionální a sociální složka. A právě tato složka se často podceňuje a zanedbává, což může mít za následek různé poruchy chování.

SEBEPOJETÍ, CITY, VŮLE

Pro celé dětství je typická spontánnost, emocionalita a živé citové prožívání. Dítě více cítí, než myslí. City na konci období předškolního věku jsou už stálejší a pevnější. Začíná se zde uplatňovat také vědomá kontrola citů, což znamená, že dítě pomalu začíná své city tlumit. Citově by mělo být stálejší na konci předškolního období. Už by se u něj nemělo objevovat takové střídání nálad jako doposud (smích - pláč). Mělo by také umět tlumit svá přání, potřeby a chování. S citovou oblastí souvisí i sociální úroveň dítěte (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

SPOLEČENSKÉ VZTAHY

Vstupem do školy se mění jeho sociální postavení, stává se žákem a ocitá se ve společnosti partnerů stejného věku, kde si jsou všichni rovni. Škola má svůj řád a vyžaduje určité normy chování. Ve vztahu k dospělým by dítě mělo znát a dodržovat základní pravidla společenského chování, čímž se rozumí vykání, zdravení, děkování atd.

M. Vágnerová (2000) uvádí, že:

„Předškolní dítě dovede přijatelným způsobem vyjádřit svoje názory i pocity, které chce druhému sdělit. Přibližně od čtyř let začínají být děti schopné diferencovat způsob komunikace s ohledem na možnosti svého komunikačního partnera (jeho sociální roli, vývojovou úroveň, citový vztah atd.).“

Jak je již výše zmíněno, v komunikaci s dospělým používá zdvořilejší způsob vyjadřování.

Ve vztahu s vrstevníky se děti vyjadřují přímo, používají často specifické výrazy a oslovení, které by byly pro dospělé nepřijatelné. Ve hře s vrstevníky přechází

mnohdy konverzace v monolog tím, že je dítě tak zaujato svou činností, až na svého kamaráda zcela zapomene.

V komunikaci s malými dětmi se snaží alespoň částečně přizpůsobit jejich komunikaci a věnují větší pozornost vysvětlení i jejich potřebám.

U dítěte se při vstupu do školy předpokládá určitý stupeň emocionální nezávislosti na dospělých, zvláště na matce a jistý stupeň samostatnosti. Vstup do první třídy je obtížný především pro tzv. privilegované postavení dítěte v rodině. Musí se dělit o učitelovu přízeň a přestává být středem pozornosti. Je jedním žákem z celé třídy. Vyučování v třídním kolektivu vyžaduje sebeovládání, žák má odpovídat pouze, je-li vyvolán, musí potlačovat své impulsivní chování (Z. Matějček, 1989).

Tyto stránky školní zralosti nestojí izolovaně, bez vzájemných souvislostí. Jednotlivé funkce a vlastnosti se navzájem ovlivňují a podmiňují. Při zkouškách si musíme všimnout všech psychických vlastností. Nesmíme zapomenout, že v každém výkonu a projevu se odráží celá osobnost dítěte.

PRACOVNÍ ZRALOST

Neméně důležitým kritériem školní zralosti je i pracovní zralost, která úzce souvisí s dobrou motivací dítěte. Zájem o hru u dítěte sice ještě přetrvává, ale současně by se mělo zajímat i o činnosti, které se podobají školním úkolům, jako jsou např. úkoly v dětských časopisech.

Dítě by mělo již být schopno pracovat na úkolu, který trvá delší dobu a je relativně nezajímavý. Dále by mělo umět záměrně se soustředit po určitou dobu, pracovat v tichosti, být aktivní, samostatné a stačit v pracovním tempu ostatním dětem. Mělo by být schopno dokončit úkol, který si samo zadalo, či vydržet u sledování Večerníčku nebo předčítané pohádky (M. Vágnerová, 2000).

3 TESTY ŠKOLNÍ ZRALOSTI

K posuzování školní zralosti se používají testy školní zralosti, které dítě vyplňuje za pomoci učitelky při zápisu do první třídy. Tyto testy si vypracovává každá základní škola dle svých představ. Řídí se však poznatky ze všeobecně známých i méně známých testů školní zralosti.

Některé z těchto testů se v dnešní době využívají velmi zřídka, někdy pouze v PPP či SPC. Zde používají ale i další vlastní metody a testy, které jsou určeny odborným pracovníkům v PPP. Mohou se používat například pro:

- odklad školní docházky
- potřebu speciálního vyšetření
- dominanci ruky nebo oka
- určení inteligenčních možností dětí

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI

Základní škola, na které pracuji, používá při zápisu Orientační test školní zralosti, který je nejpoužívanějším testem, jenž hodnotí školní zralost. Je sice orientační, ale vypovídá o spoustě údajů, které jsou při celkovém hodnocení důležité. Sestavil ho Jaroslav Jirásek a vycházel z tzv. Grundleistungstestu od Artura Kerna. Ten jako pedagog prováděl vyšetření školní zralosti na školách a snažil se je co nejvíce zjednodušit, přesto ale aby test vypovídal co nejvíce o dítěti.

O svém testu sám řekl: *„Užívání časově náročných testů nemůžeme doporučovat proto, že učitel nemá zpravidla tolik času, aby se mohl zabývat časově náročnými individuálními testy. Jde o to dát učitelům k dispozici test, který by bez větších potíží a v poměrně krátkém čase skutečně vyhovoval. Tyto požadavky může splnit jen skupinový test.“* (J. Jirásek, V. Tichá, 1968)

Modifikace Kernova testu podle Jiráska vybírá tři úkoly: kresbu postavy, napodobení psacího písma, obkreslení skupiny teček. Kresba holčičky nebo chlapečka, které A. Kern napřed dětem ukáže jako předlohu k nakreslení, J. Jirásek nahradil

kresbou „člověka, nějakého muže, pána“ podle představy. Grafickou reprodukci krátké věty, která u A. Kerna není vždy stejná, je nahrazena psacími tvary písmen „Eva je tu“, s možností obměny, např. „Ota jí moc“, „Sev pa li, Ci yl osn“. Rozmístění bodů zůstalo stejné jako u A. Kerna.

Všechny tři úkoly tohoto orientačního testu školní zralosti zjišťují vyspělost jemné motoriky a koordinaci vidění a pohybů ruky (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

Pro názornost uvádím ještě několik dalších příkladů testů. Jsem si vědoma, že existuje celá řada různých testů, které pomáhají zjišťovat nejen úroveň školních vědomostí a dovedností. Pro přehled uvádím několik příkladů. Jejich stručnou charakteristiku mi ochotně poskytla PPP v Pelhřimově.

WECHSLEROVA INTELIGENČNÍ ŠKÁLA PDW

Vychází ze statistického umístění jedince v jeho věkové skupině. Inteligenci pojímá komplexně, jeho nevýhodou je ovšem postup od jednodušších obrázků ke stále složitějším.

Je určen pro děti od 7 do 15 roků. Má dvě části:

- verbální – obsahuje kapitoly – vědomosti, porozumění, počty, podobnosti, slovník, opakování čísel
- názorná – doplňování obrázků, řazení a početní úsudek, skládky, kostky, obrazce, symboly, bludiště

OBRÁZKOVĚ SLOVNÍKOVÁ METODA

Obsahuje 30 obrázků, na nichž jsou různá zvířátka, předměty a činnosti. Dítě říká, co vidí. Je tudíž možno dobře poznat jeho slovní zásobu, paměť a pohotovost.

PROGRESIVNÍ BAREVNÉ MATICE

Autoři tohoto testu jsou Z. S. Penraz a J. C. Raven a poprvé jej užívali v roce 1938. Je to jeden z nejpopulárnějších testů u nás. Představuje názornou zkoušku percepce a dedukce, koncentrace pozornosti na abstraktní geometrické předměty.

U mladších dětí zaznamenává odpovědi testující sám, později, asi od 8 let věku, je možnost dát je dítěti zaznamenat samotnému. Je mu ponecháno vlastní tempo a sleduje se pouze doba plnění. Test se skládá ze tří dvanáctiúkolových sérií. Dítě analyzuje strukturu obrazců a jejich souvislost. Porovnává celkový vzor s díly, které přicházejí v úvahu jeho řešení a určuje chybějící část. Raven ho doporučuje doplnit vždy zkouškou verbální.

ZKOUŠKA ZNALOSTÍ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

Autoři: Z. Matějček, M. Vágnerová – Strnadová

Zachycuje určité složky verbální inteligence. Je měřítkem znalostí, které dítě získalo ve svém životním prostředí. Výsledek testu je určován tím, jaké množství informací se dítěti nabízí, jakou mají kvalitu a čeho se týkají. Výsledek je podmíněn aktivitou dítěte, jeho zvědavostí a uplatňuje se v něm zájem o svět. Můžeme zjišťovat nejen úroveň rozumových schopností, ale i úroveň výchovné zanedbanosti.

TEST VERBÁLNÍHO MYŠLENÍ J. JIRÁSKA

Obsahuje 20 otázek seřazených od jednoduché ke složitější. Zjišťují základní operace a vlastnosti myšlení, t. j. analýzu, syntézu, generalizaci, zobecňování. Každá odpověď je ohodnocena určitým počtem bodů, výsledek je součtem všech odpovědí.

EDEFELDŮV MODIFIKOVANÝ REVERZNÍ TEST

Je to speciální test zjišťující zralost žáka pro čtení. Vychází z tendence zaměňovat zrcadlové tvary. Tato tendence je přirozeným stadiem ve vývoji zrakového vnímání dítěte a na základě výsledku lze předpovídat výsledky čtení v první třídě.

Dítě má za úkol zatrhnout rozmanité obrázky, to znamená jejich neshodu. Zkouška je časově limitována a dá se použít dva měsíce před vstupem do školy.

GÖPPINGENSKÝ TEST

Zachycuje psychické procesy a funkce, důležité pro zařazení dítěte do školy. Používá se buď individuálně, nebo skupinově. Skládá se z těchto testů: postihování

tvaru, jemná motorika, postihování velikosti, množství a pořadí, pozorovací schopnosti, kritické pozorování a doplnění kresby, schopnost soustředění, schopnost zapamatování, chápání názorných situací, chápání řeči a obsahu, náznak vývojového stupně – kresba dítěte a jabloně. Vše je časově omezeno a za každou správnou odpověď dostává jeden bod.

4 ŠKOLNÍ NEZRALOST

Při posuzování školní nezralosti musíme přihlížet k celkové úrovni vývoje dítěte, a to ze všech stránek. Pokud není dítě fyzicky zralé, neznamená to, že je nezralé po ostatních stránkách. Zde může hrát velkou roli dědičnost, předčasný porod apod.

Je-li dítě školně zralé či nikoli neposuzují rodiče, nýbrž psychologové z PPP či pediatr.

Pokud například pediatr doporučí odklad školní docházky, je dobré dítě objednat do PPP a odklad konzultovat s jednotlivými pracovníky. Většina mateřských škol spolupracuje s PPP a někdy provádí psycholožka orientační test školní zralosti přímo v MŠ. Výsledky těchto testů nemusí být však tolik přesné jako výsledky z poradny.

Rodiče se nemusí obrátit s posouzením svého dítěte pouze na PPP, ale i na klinické psychology, speciálně pedagogické centrum (dále jen SPC) a podobné speciální zařízení. Je dobré požádat o vyjádření i učitelku z mateřské školy, která chování dítěte zná i ze situací, které jsou podobné situacím ve škole. Ta může rodičům říci, jak dítě reaguje na pokyny, zda vydrží pracovat klidně, rozumí tomu, co se po něm chce, dokáže spolupracovat v kolektivu dětí apod.

4.1 Příčiny školní nezralosti

P. Říčan, D. Krejčová a kol. (1997)

„Do skupiny nezralých lze zahrnout mnohé děti příliš neklidné či nápadně zabrzděné a utlumené, překotné, impulzivní, či zase velmi zdlouhavé a těžkopádné, děti neobratné, nesoustředěné, odbíhající od úkolu ke hře, kterou by si nejraději určovaly samy, infantilní, závislé, nesamostatné, přecitlivělé, příliš bázlivé či dokonce plačtivé, ale stejně tak i prudké, výbušné, nepodřídívší se, vzdorovité, špatně navazující kontakt s učitelem anebo s ostatními dětmi, příliš stažené do sebe, nekomunikující, se sklonem k negativismu a chování či mutismu atd.“

Všechny tyto děti potřebují zaměřenou pozornost, jež by objasnila příčiny problému, porozumění a pomoc.

Obecnější příčiny školní nezralosti lze rozdělit zejména do těchto kategorií (Jirásek, Tichá, 1968):

- nedostatky v somatickém vývoji a zdravotním stavu
- opožděný mentální vývoj, snížení inteligence
- nerovnoměrný vývoj, oslabení dílčích schopností a funkcí - tak tomu je např. v případě oslabení funkcí nezbytných pro náležité zvládnutí čtení a psaní - do této skupiny patří obtíže na podkladě lehkých mozkových dysfunkcí či časných poškození CNS
- neurotický povahový vývoj, neurotické rysy a symptomy
- nedostatky ve výchovném prostředí a působení na dítě - sem spadají důsledky psychické deprivace spjaté s ústavní výchovou, ale též navenek méně patrné citové anebo podnětové strádání v rodině (psychická subdeprivace v pojetí Matějčkové).

4.2 Odklad školní docházky

Odložení školní docházky o jeden rok bývá realizováno u dětí výrazně školsky nezralých. Podmínky upravuje školský zákon (č.561/2004 Sb.).

Rozhodnou-li se rodiče pro odklad školní docházky, vyplní formulář s žádostí o odklad školní docházky a podají ho na ředitelství základní školy. Tento formulář je k dispozici na každé škole, rodiče si ho vyzvedávají při zápise. O odkladu začátku školní docházky rozhoduje poté ředitel školy na základě odborného posouzení PPP nebo SPC.

Pokud se u dítěte v prvním roce školní docházky projeví výrazné obtíže, může ředitel školy se souhlasem zákonného zástupce dodatečně v průběhu prvního pololetí odložit školní docházku na následující rok. Jde o tzv. dodatečný odklad školní docházky.

Rozhodování o odložení školní docházky by však nikdy nemělo být formální, jedná se o závažné rozhodnutí v životě dítěte. Někteří rodiče se domnívají, že odkladem školní docházky „prodlouží dětem dětství“. Tento nevážený přístup může dítěti způsobit velké problémy - například můžeme propásnout u zralého dítěte okamžik, kdy je vysloveně připraveno začít se učit, a když nenastoupí v této době do školy, ztrácí o ni a učení zájem. Na druhé straně nemůžeme vstup do školy uspěchat u dětí, které jsou výrazně nezralé. Neměl by proto rodič odklad školní docházky brát jako ostudu, ale získaný čas využít ke zmírnění nebo vymizení některých obtíží a nedostatků (H. Žáčková, D. Jucovičová, 2005).

Děti s odkladem školní docházky mají možnost navštěvovat některé z následujících institucí zabývajících se touto problematikou:

- kurzy pořádané PPP, které jsou zaměřené na rozvoj schopností potřebných pro zvládnání nároků 1. třídy ZŠ
- přípravné třídy v mateřských školách
- přípravné kurzy na základních školách
- kroužky v mateřské škole zabývající se přípravou dětí ke školnímu zápisu

Konečné rozhodnutí, půjde-li dítě do školy či nikoliv, mají právě rodiče.

4.3 Důsledky zařazení nezralého dítěte do školy

V každém ročníku se objeví dítě, které zadané úkoly nedokáže splnit. Pro něj je vstup do školy začátkem nepřetržitých neúspěchů a psychických traumat. Důvodů může být několik. Někteří rodiče se například brání odkladu školní docházky. Dítě pošlou do základní školy „na zkoušku“. Znamená to, že rodiče jsou ochotni vrátit dítě při neúspěchu zpět do mateřské školy, což vnitřně zraní dítě, to ztratí sebedůvěru a získá negativní vztah ke škole. Někteří rodiče berou odklad jako ostudu, nevědomují si, že děti, které mají „rok k dobru“ a mají čas vyžrát, dosahují lepších výsledků nejen v první třídě, ale po celou dobu školní docházky (H. Žáčková, D. Jucovičová, 2005).

Z. Matějček (1989) tvrdí, že školní zralost neklade nároky pouze na vědomosti a dovednosti, ale především na vyspělost a zralost nervového systému. V našich školách jde totiž o řízené soustředěné zaměstnání v poměrně velké skupině, v němž slabší nervový systém stěží obstojí.

Je prokázáno, že děti s odkladem mají větší šanci uplatnit se v konkurenci s ostatními a dobře prospívat. Je velmi důležité, aby rok tzv. „prodlouženého dětství“ byl plně využit ve prospěch dítěte. Například na nápravu vad řeči, nácviku správného zacházení s tužkou apod. Jde o to, aby škola dítěti nepřinášela neúspěch, ale radost a uspokojení.

Do první třídy nastupuje celý ročník dětí. Mezi dětmi je však rozdíl, který činí až rok, a to je v tomto období velice znát. Rozdíl mezi nejmladšími a nejstaršími dětmi činí rok věku. Nastoupí-li nevyzrálé dítě až za rok, má naději na úspěch, protože bude mezi nejstaršími ve třídě. Má šanci stát se nadprůměrným jedincem, anebo zůstane v průměru ostatních dětí (Z. Matějček, 1989).

J. Jirásek a V. Tichá (1968) podotýkají, že obtíže nezralého dítěte se zpravidla objeví v plné míře až tehdy, když je soustavně zatěžováno školními povinnostmi. Odbíhá od práce, nedokáže spolupracovat po celou určenou dobu, nevydrží v klidu a ruší učitele i spolužáky, jedná impulsivně a mnohdy nerespektuje autoritu učitele. Často pak bývá učitelé posuzováno nikoli jako nezralé, ale jako nepozorné a hlavně neukázněné. U výchovných zásahů nenastává očekávaný pozitivní účinek, ale spíše se situace ještě více zhoršuje.

U dítěte tím může nastat negativní vztah ke škole, a to ovlivňuje celou jeho další orientaci v životě. Hovoříme potom o tzv. traumatizaci školou. Jednou z hlavních příčin traumatizace je pro dítě nové sociální prostředí, kterému se nedokáže přizpůsobit. Ve škole je neustále vedeno k různému druhu soupeření, podrobení se kolektivu a je nuceno přijmout uložené povinnosti. Každé dítě má potřebu být úspěšné, chce se uplatnit a prosadit, ale jestliže nestačí daným požadavkům, snaží se upoutat pozornost spolužáků a učitelů jiným způsobem – zlobením, pokřikováním, agresivitou a zanedbáváním svých povinností. Někdy se stane drzým a chce svým chováním vyniknout mezi spolužáky (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

To je ovšem jen jedna reakce na zatížení organismu. Jiné děti se po školním neúspěchu stáhnou do sebe, stanou se pasivními, a protože jsou hodné a nezlobí, mohou snadno ujít pozornosti učitele.

Některé neurózy rodiče a někdy i lékař dlouhou dobu považují za potíže čistě tělesné, např. bolesti hlavy, žaludku, zvracení, bušení srdce a dýchací obtíže. Neurotické dítě nebude pohotově a účelně schopno přizpůsobovat se nárokům jiného prostředí. Ostatní děti přijímají skutečnost jako danou a vyrovnávají se s ní, ono však selhává, chová se nepřiměřeně. Neurózy vznikají z neschopnosti řešit situaci. Někdy mohou vzniknout po otřesném zážitku (rozvod, nehoda), jindy narůstají pozvolna, nenápadně při trvalém a soustavném zatěžování dítěte, jako jsou např. vysoké školní nároky (Z. Matějček, 1989).

5 POZICE ŠKOLÁKA, ŽÁKA, UČITELE

5.1 Role školáka a její význam

Role školáka není výběrová, ale dítě ji v určitém věku získá automaticky. Proto se obecně chápe jako potvrzení normality dítěte, které je přijato do školy, jen pokud odpovídá očekávané úrovni alespoň přibližně. Škola se stává pro dítě symbolem, se kterým se více či méně ztotožňuje, a v tomto směru se stává součástí jeho osobní identity.

Budoucí role školáka je již ke konci předškolního období předem formálně potvrzována – dítě dostává školní tašku a penál jako symboly nové sociální role. Jejich smysl chápe jako důkaz očekávané změny, může je využít ve hře na školu, kde si svou roli symbolicky přehrává (M. Vágnerová, 1997).

M. Vágnerová (2005):

„Role školáka zatím přesnější náplň nemá. Její představa se v této době realizuje jen na symbolické úrovni, ve formě hry. Na této úrovni se mohou uplatňovat nevědomá přání i obavy z očekávané změny, o níž zatím dítě mnoho neví. Pokud dítě dává najevo, že se do školy těší, nemusí to znamenat, že je pro školu dostatečně připravené a zralé. Z. Matějček (1994) připomíná, že jde často spíše o projev typické předškolácké naivity. Dítě se těší do školy stejně jako na výlet nebo na hory. Ani v jednom případě neví, co je tam čeká, ale v rámci převahy emočního hodnocení si budoucí situaci idealizuje.

Dítě nechápe, že jde o zásadní a nevratnou změnu životní situace, kterou nelze vrátit zpět, když se mu nebude líbit (jako by to šlo, kdyby ho přestala bavit nějaká hra).“

Role školáka může mít pro dítě různý význam, záleží především na názorech a postojích rodičů. Někteří rodiče bohužel školu prezentují jako povinnost, nutnost, nezbytný předpoklad k dalšímu rozvoji, případně jako zátěž, které se nelze vyhnout.

M. Vágnerová (1997):

„Průměrní rodiče přijímají a proklamují hodnotu vzdělání. Budoucí roli školáka posuzují jako významnou a tak ji prezentují dítěti. Projevuje se zde potřeba pozitivního sociálního hodnocení, úspěchu jejich potomka, v zásadě poprvé za okolností, kdy bude o dítěti rozhodovat a hodnotit někdo jiný. Pro rodiče znamená nástup dítěte do školy změnu i jejich role. Tato změna je subjektivně nejvýznamnější u prvního dítěte. Rodiče školáka ztrácejí část své moci, kterou musejí přenechat škole jako instituci, konkrétně učiteli jako jejímu představiteli. Ve vztahu ke škole se dokonce oni sami stávají podřízenými vyšší institucionální autoritě. Tato změna může vyvolávat pocity nejistoty, rivality a žárlivosti na učitele, event. obavy z nároků školy apod.“

5.2 Role žáka v době nástupu do školy

M. Vágnerová (1997) uvádí, že role školáka přináší dítěti pouze vyšší sociální prestiž, ale tím jakoby se aktuální výhodnost nové role vyčerpala. Role žáka přináší i zátěžové situace - dítě musí přijmout skutečnost, že je jen jedním z mnoha dětí ve třídě. Je nucen přijmout autoritu učitele, který nemá takový individuálně osobní význam jako rodič. Velkou změnou je, že dítě není v roli žáka akceptováno učitelem automaticky, ale vždy ve vztahu k plnění nějakých úkolů. Rodiči je akceptováno vždy a za všech okolností, i když také aktuální jeho prohřešky rodiče kritizovali, případně trestali. V rodině bylo individualitou, často středem pozornosti. Úsilí dítěte sice mělo smysl, ale zásadní přijetí na něm nebylo závislé. Nástupem do školy se změnila i představa dítěte o „všemocnosti“ rodičů - i oni se musí podřídit řádu školy. Nástup do školy znamená nutnost osamostatnění, přijetí zodpovědnosti za vlastní jednání a jeho následky. Projevuje se proto automaticky i zvýšením míry nejistoty, kterou každá změna nese. Realistický přístup mladšího žáka akceptuje skutečnost jako danost. To platí i ve vztahu k roli žáka. Dítě ji přijímá tak, jak je mu dospělými prezentována a jaké s ní má konkrétní zkušenosti. Pro úspěšnost v nové roli je důležitý smysl takové činnosti, v tomto směru tak přejímá názory rodiny.

Úspěšnost dítěte v roli žáka ovlivňuje do značné míry také osobnost učitele.

5.3 Role učitele v 1. třídě

Na počátku školní docházky má učitel pro dítě daleko větší význam než kdykoliv později. V daný moment vnímá dítě osobnost učitele zcela nekriticky a stává se pro něj velkou autoritou. To je pro učitele velký závazek, vždyť to, jak učitel obstojí, dokáže dítě zhodnotit až s odstupem času.

A. Nelešovská, (2005):

„Kdo je dobrý učitel? Je to především člověk, který miluje děti, nachází radost ve styku s nimi, umí se s dětmi přátelit, bere si k srdci dětské radosti a žalosti, zná dětskou duši a nikdy nezapomíná, že on sám byl také dítětem. Věří, že se každé dítě může stát dobrým člověkem. Dobrým učitelem je také ten, kdo dobře zná svůj obor, jemuž vyučuje, miluje ho a je obeznámen s nejnovějšími pedagogickými trendy a výzkumy.“

Kvalita učitele nespočívá pouze v jeho odbornosti, ale především v lidské zralosti. Vztah k žákům a tvořivá práce je často důležitější než dlouholeté zkušenosti. Jestliže má učitel ve své roli uspět, musí vyhovět potřebám dětí a prezentovat se třídě jako citově akceptující zdroj jistoty. Navázání kontaktu s učitelem je pro adaptaci na školu nezbytné, pomůže dítěti zvládnout novou roli, spojenou se změnou jeho životního stylu. Od učitele dítě očekává obdobnou podporu, jakou mělo v rodině. Pokud jí získá, bude pravděpodobně i lépe pracovat.

M. Vágnerová (2005):

„Děti v první třídě přijímají veškerá sdělení učitele bezvýhradně a nekriticky. Mají pro ně zatím větší význam než názory spolužáků, kteří zdroj jistoty nepředstavují. Identifikace s učitelem má svůj vývojový smysl, protože dítěti umožní snáze překonat počáteční nejistotu a adaptovat se na školní systém. Pozitivní hodnocení a z něho vyplývající podpora sebedůvěry umožňuje dítěti překonat ztrátu výlučného (a tudíž jistého) postavení ve světě. Dětské sebehodnocení závisí na názoru rodičů a učitelů, později i vrstevníků.“

6 VÝZNAM RODINY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

M. Vágnerová (2005) :

„Rodina je důležitou součástí identity školáka (v mladším a středním školním věku). Dítě považuje svou příslušnost k rodině za samozřejmost, která zároveň funguje jako emoční zázemí i opora jeho osobní prestiže, a proto se jí definuje.“

Rodičovství je poslání spojené s řadou povinností. Podle zákona o rodině č. 94/1963 Sb. mají rodiče o dítě nejen osobně pečovat a vychovávat je, ale také pečovat o jeho výživu, dbát na přípravu na budoucí povolání, zastupovat je v právních vztazích a spravovat jeho majetek.

Zákon předpokládá ze strany rodičů soustavnou a důkladnou péči o dítě, o jeho fyzický, duševní, citový a mravní vývoj, jakož i ochranu jeho zájmů a umožnění vzdělání odpovídající jeho možnostem. Základní složkou rodičovských práv a povinností je též právo rodičů určovat místo pobytu dítěte, které má zásadně bydlet se svými rodiči a je v zájmu řádné výchovy dítěte, aby žilo s rodiči ve společné harmonické domácnosti.

Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dětí. Rodiče mají do určité míry možnost formovat budoucí generaci jak geneticky, tak svojí výchovou. Především výchovou, kdy by měli jít svým dětem příkladem, mohou rozvíjet základ lidské osobnosti, který je položen v útlém dětství.

Rodina je považována za základ státu, plní funkci biologickou, emocionální, výchovnou a hospodářskou.

Rodina je prvním světem dítěte. Nevybírá si ji, ale rodí se do ní, nebo se do ní dostává situací, kterou samo neovlivňuje a nemůže ovlivnit. Rodina dítěti zabezpečuje základní životní potřeby, dítě poznává jejím prostřednictvím první lidské vztahy, city i okolní svět. Je nejdůležitějším článkem přirozené struktury lidských vztahů. Každá rodina má své tradice, své zvyklosti, zájmy, denní řád a svůj denní režim (M. Vágnerová, 2000).

6.1 Socializace dítěte

Rodina zprostředkovává dítěti celé společenské prostředí, kulturu, úroveň technického rozvoje, společenské normy, vztah ke světu i k lidem, k práci i způsob života.

J. Bezděková (2008) :

„Nejbližší okolí dítěte, tedy jeho vychovatelé (hlavně rodiče, prarodiče, chůvy, učitelé a příbuzní) nesou přímou odpovědnost za zdravý a přirozený vývoj dítěte. Rodina je místo, kde by se dítě mělo cítit bezpečně, kde by mělo být přijímáno všemi jejími členy takové, jaké je. Povinností rodičů a nejbližší rodiny je vytvořit dítěti podmínky pro jeho psychomotorický vývoj, pro zdravý vývoj jeho osobnosti. Členové rodiny spolu tvoří tým, navzájem se motivují, stimulují, dávají svému chování smysluplnost, poskytují si podporu a jistotu.“

Důležité je sociální učení, tj. takové učení, jak píše J. Čáp (1987), kdy „se člověk učí žít mezi lidmi“. Dítě si osvojuje dovednosti, návyky a postoje potřebné ke styku s lidmi. První úsměv, projevy řeči a gesta jsou výsledkem nápodoby, jež je základem nezáměrného učení, které je v předškolním věku tak obvyklé. Dítě se učí projevům citů, přijímá sympatie, způsob života, názory a postoje.

I další dva druhy učení, tj. zpevnování pomocí pochval a odměn a identifikace, kdy jde o nápodobu na základě citového vztahu, se vyznačují velikou silou účinku. Lze tak dítě nevědomky rozmazlit, podpořit ho v egoismu, neukázněnosti i lenosti.

Potřeba seberealizace bývá v tomto věku uspokojována takovou aktivitou, která je kladně hodnocena. Pocit úspěšnosti posiluje dětskou sebeúctu a z ní vyplývající sebejistotu (J. Bezděková, 2008).

6.2 Vztah dětí a rodičů

M. Vágnerová, (2000):

„Rodiče jsou pro předškolní dítě emocionálně významnou autoritou. Představují ideál, jemuž se chce ve všech směrech podobat a s nímž se identifikuje.“

J. Bezděková, (2008) konstatuje, že děti v tomto období přisuzují rodičům téměř všemocnost, až nadpozemskost. Tuto svou potřebu být jako rodiče uspokojují

děti především ve hře, kde mohou snadno získat roli dospělého, jinak zatím nedostupnou, a procvičit si ji. Svě rodiče milují, chtějí být ve všem jako oni.

Každé dítě potřebuje rodiče, kteří k němu mají vřelý citový vztah. Nejde jenom o vztah jednostranný, jde o komplex životně důležitých potřeb, jež dítěti přispívají ke šťastné existenci.

Dítě má potřebu neustálé motivace. Potřebujeme, aby jeho nervový systém byl zásobován podněty v dostatečném množství, kvalitě a proměnlivosti. Důležitou potřebou pro dítě je potřeba učení, nabývání zkušeností. Nestačí pouhé hromadění, ale všechno musí mít určitý smysl a řád (M. Vágnerová, 2000).

Dále je možno uvést potřebu bezpečí, která je dána především citovými vztahy. Takovými dárci jistoty jsou právě rodiče a nejbližší rodina. Děti neustále přijímají lásku, ale také ji mnohonásobně vracejí.

Rovněž je tu potřeba společenského uznání, hodnoty a uplatnění. Je důležitou podmínkou sebevědomí a každý člověk, nejen dítě, potřebuje, aby byl někým uznáván.

Neméně důležitou potřebou vztahu dětí a rodičů je potřeba tzv. „otevřené budoucnosti“. Jde o to, aby člověk viděl neustále něco před sebou, měl nějakou perspektivu. Děti od samého počátku vnímají ovzduší rodiny, svoje rodiče, jejich spokojenost, nespokojenost, rodičovské postoje a zaujetí pro ně (J. Bezděková, 2008).

6.3 Chyby rodinné výchovy

J. Bezděková, (2008) :

„Do rodinného života si partneři přinášejí svoje životní styly a teprve při soužití a výchově dětí vytvářejí styl vlastní, který je pro ně společný a charakteristický. Život každého z nás je neopakovatelný a jedinečný, a proto nenajdeme jednoduchý a všeobecně platný návod, jak rodinné harmonie dosáhnout.“

Rodina vybírá dítěti jeho svět, hračky, prostředí, způsob trávení volného času. Působí na dítě každodenně a prožívá s ním nejen den všední, ale i sváteční tím, že pro něho připravuje nové dojmy, hodnoty, ale především tím, že se mu věnují, že je vychovávají, že pro dítě a jeho potřeby žijí, dávají mu klid, pohodu, radost a lásku.

Podle Z. Matějčka (1989) v rodinách, které nedovedou trvale a kladně působit na dítě a jeho rozvoj, mohou být nejčastějšími příčinami problémů například tyto:

- příliš mladí rodiče, kteří nemají dost potřebných zkušeností o výchově dítěte a nevěnují mu patřičnou pozornost
- rodiče s nízkou kulturní úrovní a patologickými sklony, v těchto rodinách nevěnují dítěti žádnou pozornost a vzdělání není pokládáno za hodnotu
- rodiny, kde dítě není vítáno
- rodiny, kde rodiče budují kariéru a o dítě se starají především materiálně
- rodiny konfliktní, zaujaté vlastními problémy, kde se o dítě rodiče starají nepravidelně
- neúplné rodiny, kde dochází k výchovným chybám, na dítě není čas a nemá dostatečný dozor
- rodiny, které dělají trvale nějakou chybu ve výchovném působení ve smyslu nadměrné přísnosti nebo shovívavosti

J. Bezděková, (2008):

„Rodinný styl se utváří v průběhu života jejích členů. Jinak se nám žije ve dvou a jinak s jedináčkem, jinak s prarodiči nebo v početnější rodině. To, co oceňujeme jako dospělí, však mnohdy nebývá prospěšné pro naše děti. V mnoha současných rodinách chybí tradice a rituály, které pomáhají rodinnému životu dát pravidla a řád. Nahlédneme-li do minulosti, byly to právě rodinné a společenské rituály a tradice, které formovaly život společnosti, dávaly mu smysl a řád, udržovaly morálku a mravnost lidí a zároveň jim poskytovaly pocit jistoty a bezpečí.“

7 VÝZNAM HRY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

Hra je dominantní a nejdůležitější činností dětského věku. Je vlastně přípravou na dospělý život a pro dítě je tím, čím je pro dospělého práce. Hra je základním předpokladem pro zdravý vývoj dítěte, uspokojuje jeho potřeby a umožňuje dětem chápat a poznávat okolní svět. Realizuje a uplatňuje v ní svou osobnost, hra se stává náplní celého dne. Pro dětskou hru je příznačné vážné a hluboké zaujetí, s nímž se této činnosti věnuje, na chvíli žije v úplně jiném světě (Z. Matějček, 1989).

M. Vágnerová, (2005), uvádí, že:

„Pod vlivem očekávaného nástupu do školy se mění postoj rodičů k dětským aktivitám, rodiče je přestávají vnímat jako samoučelné. V této době je začnou vnímat jako prostředek nutný k dosažení nějakého cíle (v tomto případě školní úspěšnosti). Do té doby dělalo dítě většinu věcí jen proto, že je bavily. Cílem pro ně byla sama aktivita a rodiče jim ponechali značnou svobodu volby. Nyní je uspokojení z nějaké činnosti nepodstatné, důležitý je výkon.“

Hra dítě aktivizuje, drží jeho nervový systém v pohotovosti, cvičí jeho vzrušení a útlum. Dítě si cvičí smyslové vnímání, orientaci v ploše a prostoru, rozšiřuje poznání a celý svůj prožitkový svět. Opakuje v ní a znovu prožívá příjemné i nepříjemné, co zažilo v denním životě. Nesmíme podceňovat dětské hraní, protože z hlediska dítěte je to práce a pro něj má nemírnou vývojovou a výchovnou hodnotu.

H. Žáčková, D. Jucovičová, (2005) :

„Při vhodném ovlivňování průběhu hry posilujeme sebedůvěru dítěte, rozvíjíme jeho vědomosti a dovednosti, utváříme správné návyky a chování. Nešetříme pochvalou a povzbuzením. Při neúspěchu vždy vyjádříme dítěti podporu a důvěru v jeho schopnosti, můžeme pomoci s řešením, pokud to situace vyžaduje.“

Hra dítěti zprostředkovává poznávání světa, skutečnosti, učí je spolupráci, podřizování pravidlům, respektování ostatních dětí i dospělých, přináší radost z úspěchu, ale učí je i nést neúspěch.

Hra je činností předškolního věku, následuje vstup do první třídy a s ním úplně jiná dominantní činnost mladšího školního věku – učení.

Pro dospělé je učení a hra něco zcela odlišného. Na jedné straně je to soustředěná práce, povinnost a na straně druhé volná zábava a oddech. Malý školák však tyto rozdílné pocity neprožívá a nechápe jejich protiklad. Pro něho jsou to činnosti, jimž se věnuje ve svém denním programu, zcela přirozeně je střídá a přináší mu uspokojení. Hraje-li si, má často dojem, že pracuje více než při školním vyučování (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

Tady je právě velké úskalí pro nezralé děti. Nejsou schopny se plně věnovat a soustředit na něco, co pro ně nemá tak silnou přitažlivost jako hra. Počáteční školní vyučování má sice mnoho znaků her, hračkám se podobají i učební pomůcky, ale pro děti nezralé nemají dostatečně silnou motivaci. Někdy je to náročné i pro normální děti pro školu zralé a mohou se u nich objevit různé poruchy. U dítěte se totiž nedá očekávat, že by si umělo zdůvodnit, proč se musí učit psát, číst a počítat. Pro dítě je to velmi vzdálený cíl, a proto je třeba nedopustit, aby se školní učení pro ně stalo nutností a nějakým zlem (Z. Matějček, 1989).

Podle Z. Matějčka (1989) má dětská hra svoje významné místo i v zařazování do dětského kolektivu. Nemůžeme školákovi v jeho dětských hrách bránit a nutit ho pouze do plnění školních povinností. Hra má pro dítě totiž význam rekreační a léčivý. Je příkladem aktivního odpočinku, jeho „přepnutí“ na jinou oblast nároků.

Hravost školáků i ve vyšších třídách je v některých případech projevem velmi bohaté představivosti a tvůrčí aktivity, která je důležitá k objevování něčeho nového, co žene svět neustále dopředu. Je tedy obtížné zjistit, kdy hra přestává být dominantní, když víme, že i dospělí mají své hry a hrají si rádi. Hra určitě patří dětem, k jejich světu a k jejich šťastnému dětství (J. Jirásek, V. Tichá, 1968).

II PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod

V diplomové práci jsem se zabývala tématem školní zralosti. S problematikou školní zralosti se potýkají nejen učitelky mateřské školy, ale i učitelky na prvním stupni základní školy, pedagogové v poradnách a v neposlední řadě také rodiče budoucích prvňáčků.

Úkolem všech pedagogů je co nejlépe připravit dítě pro další život, k čemuž je nutné nejen množství teoretických informací, ale především samostatná práce s dětmi.

Moje práce se skládá z části teoretické a praktické.

V teoretické části mě zajímala především problematika školní zralosti, důsledky zařazení nezralého dítěte do školy a rodina, která má na dítě největší vliv. Zabývala jsem se také rozdíly mezi děvčaty a chlapci. Na základě získaných informací jsem postavila také své hypotézy.

Praktická část má sloužit k porovnání vývojové úrovně předškolních dětí z města a vesnice. Následně pak k porovnání zralosti mezi děvčaty a chlapci.

1 CÍLE VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit:

- vývojovou úroveň děvčat a chlapců před nástupem do školy
- připravenost dětí z města a vesnice na vstup do základní školy

Dílčí cíle:

- zjistit úroveň rozumové, tělesné, citové a sociální zralosti u předškolních dětí

2 HYPOTÉZY

1. Předpokládám, že jsou dívky před nástupem do základní školy na vyšší vývojové úrovni než chlapci.

Hypotéza je založena na zkušenostech z praxe, kdy právě u chlapců učitelé generalizují jejich způsoby chování a již předem u nich předpokládají určité problémy.

2: Předpokládám, že děti z města jsou lépe připravené na vstup do základní školy než děti z vesnice.

Hypotéza vychází ze skutečnosti, že ve městě mají děti větší možnosti, jež se týkají zájmových kroužků, kulturního a sportovního vyžití.

3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU A POUŽITÁ METODA

Výzkum zjišťoval úroveň rozumové, tělesné, citové a sociální zralosti předškolních dětí, které v letošním školním roce (2010/2011) šly k zápisu do základní školy.

Výzkum jsem prováděla pomocí dotazníku, který byl určen učitelkám mateřských škol. Tabulky pro hodnocení připravenosti předškolních dětí jsem vypracovala podle vzorových tabulek k průběžnému hodnocení dětí před nástupem do školy podle knihy E. Rendlové „Šimon půjde do školy“.

Pro výzkum bylo důležité, aby vzorek tvořili chlapci i dívky, kteří šli v letošním školním roce k zápisu. Z každé oslovené mateřské školy jsem vybrala vždy stejný počet- např. 3 chlapce, 3 dívky, abych měla při vyhodnocování hypotéz stejný počet chlapců a dívek a zároveň stejný počet dětí z města a z vesnice. Výzkumu z 1 mateřské školy se mohlo zúčastnit maximálně 5 chlapců a 5 dívek.

Učitelka zaznamenávala každé dítě do vypracované tabulky. Z oblasti rozumové a sociální jsem děti posuzovala vždy podle 19 kritérií, z tělesné zralosti jen podle 17 kritérií, jelikož tuto oblast hodnotí z velké části hlavně dětský lékař. U každé posuzované zralosti byla napsána hodnotící škála. Čím menší číslo je zaznamenáno v tabulce, tím zvládá dítě danou činnost nebo dovednost lépe. Body jsem následně u každého dítěte sečetla, nejprve z jednotlivých oblastí a poté ze všech oblastí dohromady, pro lepší přehlednost jsem hodnoty zprůměrovala na zkoumaný vzorek dětí.

Dotazník byl rozeslán do mateřských škol v okrese Pelhřimov pomocí elektronické pošty. Do emailu byl kromě dotazníku přikládán také průvodní dopis pro ředitele mateřských škol, kde byly uvedeny základní informace o výzkumu. Dotazník byl zcela anonymní.

Data získaná z dotazníkového šetření byla vyhodnocena a zpracována v programu MS Excel.

Jsem si vědoma toho, že vzorek výzkumu není dostatečně reprezentativní. Odpovědi pochází pouze ze sedmnácti mateřských škol okresu Pelhřimov, které

projevily ochotu pomoci a zúčastnily se šetření. Je možné, že výsledky od skupiny, která odmítla spolupráci a neposkytla žádné informace, nebo skupiny, která nebyla oslovena, by byly odlišné. Ale vzhledem k malému rozptylu nasbíraných dat nepředpokládám, že by zásadně ovlivnily výsledek.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 68 dětí ze 17 mateřských škol. Každá učitelka, která byla ochotná se šetření zúčastnit, musela odpovědět na 54 otázek týkajících se 1 předškoláka.

Jsem si vědoma toho, že u hodnocení dětí může docházet k přeceňování i podceňování jejich výkonů, každá učitelka má jiné nároky a jiná měřítka. Jsem si vědoma také toho, že dotazník je časově náročnější na vyplnění, ale vzhledem ke zkoumané problematice jsem musela zvolit více otázek, aby výsledek byl co nejvíce objektivní.

4 VÝSLEDKY A VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Při vyhodnocování dotazníků jsem se zaměřila vždy na každou oblast školní zralosti zvlášť, na rozumovou, sociální + citovou a tělesnou zralost. Každá stránka školní zralosti má vypovídající hodnotu jako celek, jednotlivé podotázky slouží k co největší objektivnosti mého výzkumu. Při testování jsem rozdělila děti podle pohlaví a podle mateřské školy-město x vesnice. Pro lepší orientaci ve výsledcích, jsem udělala tabulky a grafy s jednotlivými zralostmi (rozumovou, tělesnou, sociální a citovou) pro všechny děti z města zvlášť a vesnice zvlášť, následně jsem výsledky jednotlivých zralostí porovнала u chlapců a dívek z města, u chlapců a dívek z vesnice. Na závěr jsem porovнала celkovou vývojovou úroveň chlapců a dívek, následně dětí navštěvujících mateřskou školu ve městě a na vesnici.

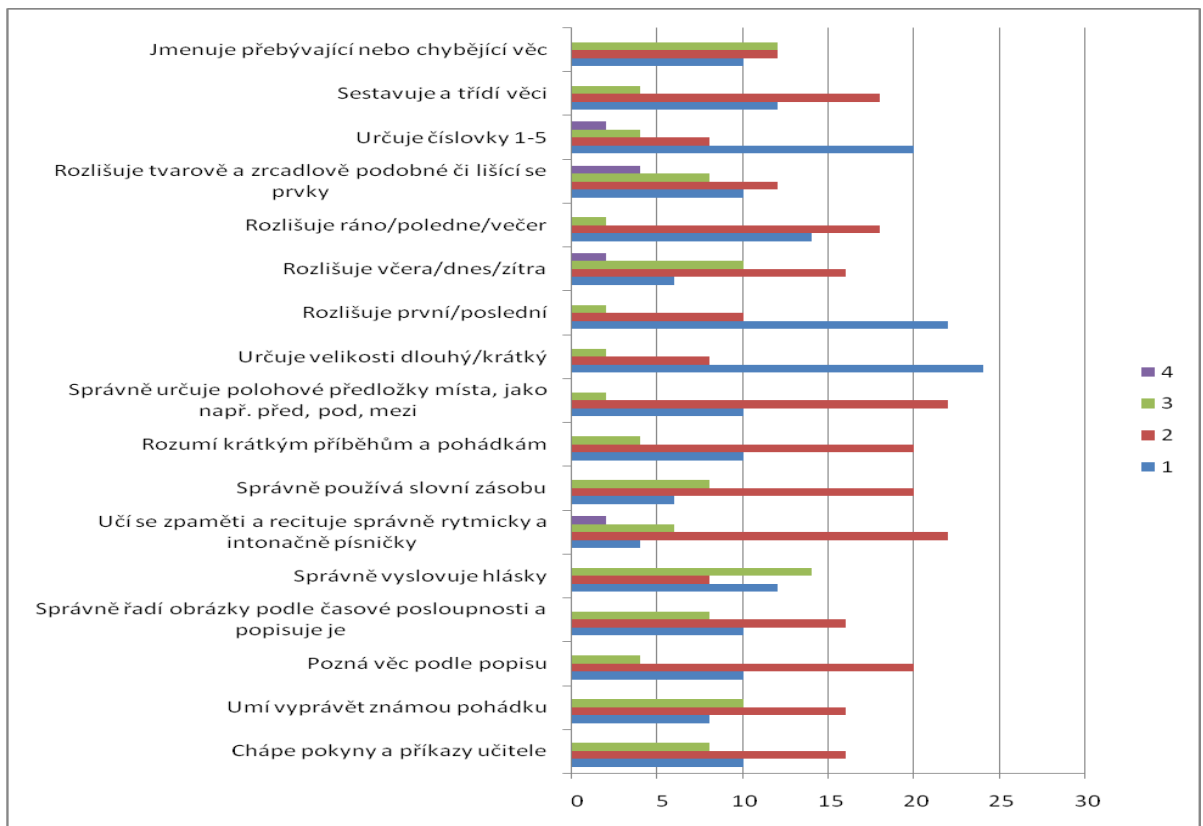
POROVNÁNÍ ROZUMOVÉ ZRALOSTI CHLAPCŮ A DÍVEK Z MĚSTA

Tabulka č. 1

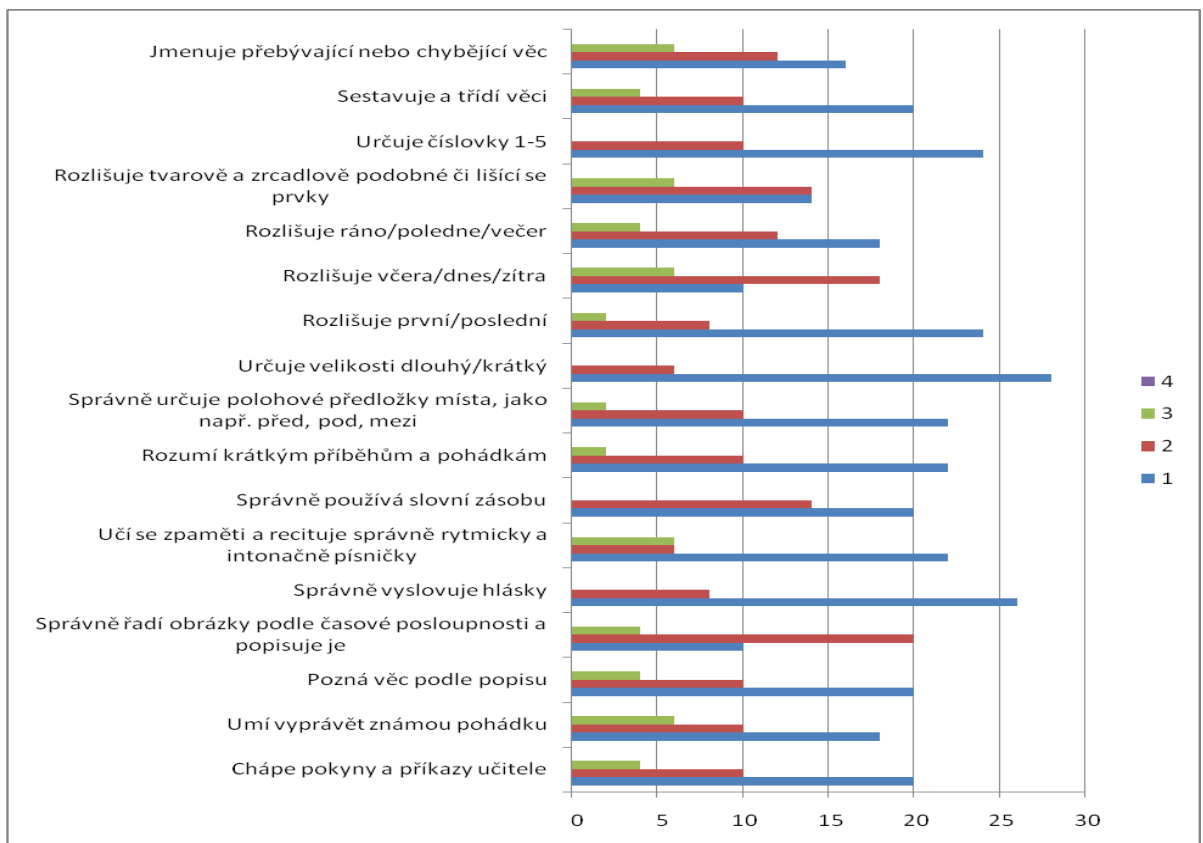
Kritérium	Hodnocení									
	chlapci					dívky				
	1	2	3	4	průměr	1	2	3	4	průměr
Chápe pokyny a příkazy učitele	16	12	6	0	1,71	18	8	8	0	1,71
Umí vyprávět známou pohádku	10	16	4	4	2,06	22	6	6	0	1,53
Pozná věc podle popisu	12	18	4	0	1,76	22	12	0	0	1,35
Správně řadí obrázky podle časové posloupnosti a popisuje je	4	22	8	0	2,12	22	6	6	0	1,53
Správně vyslovuje hlásky	20	8	4	2	1,65	26	4	4	0	1,35
Učí se zpaměti a recituje správně rytmicky a intonačně písničky	14	14	4	2	1,82	28	4	2	0	1,24
Správně používá slovní zásobu	18	12	2	2	1,65	26	6	2	0	1,29
Rozumí krátkým příběhům a pohádkám	22	8	4	0	1,47	26	8	0	0	1,24
Správně určuje polohové předložky místa, jako např. před, pod, mezi	18	14	2	0	1,53	28	4	2	0	1,24
Určuje velikosti dlouhý/krátký	24	6	4	0	1,41	24	8	2	0	1,35
Rozlišuje první/poslední	14	14	6	0	1,76	22	8	4	0	1,47
Rozlišuje včera/dnes/zítřka	16	16	2	0	1,59	14	18	0	2	1,71
Rozlišuje ráno/poledne/večer	18	6	0	0	1,25	22	4	6	2	1,65
Rozlišuje tvarově a zrcadlově podobné či lišící se prvky	6	16	10	2	2,24	24	4	6	0	1,47
Určuje číslovky 1-5	22	8	2	2	1,53	24	6	2	2	1,47
Sestavuje a třídí věci	24	6	4	0	1,41	30	2	2	0	1,18
Jmenuje přebývající nebo chybějící věc	16	12	6	0	1,71	22	6	6	0	1,53
Celkem	274	208	72	14	1,69	400	114	58	6	1,43

Vyhodnocení: Jak je patrné z tabulky a následujících grafů, u rozumové zralosti dětí z města dosáhla děvčata lepších výsledků, průměrná známka je 1,43, u chlapců 1,69. U děvčat mne překvapila nejhorší průměrná známka u otázky „Chápe pokyny a příkazy učitele“, osobní zkušenost u žáků 1. ročníku mám spíše opačnou.

Graf rozumové zralosti chlapců z města

Graf rozumové zralosti dívek z města

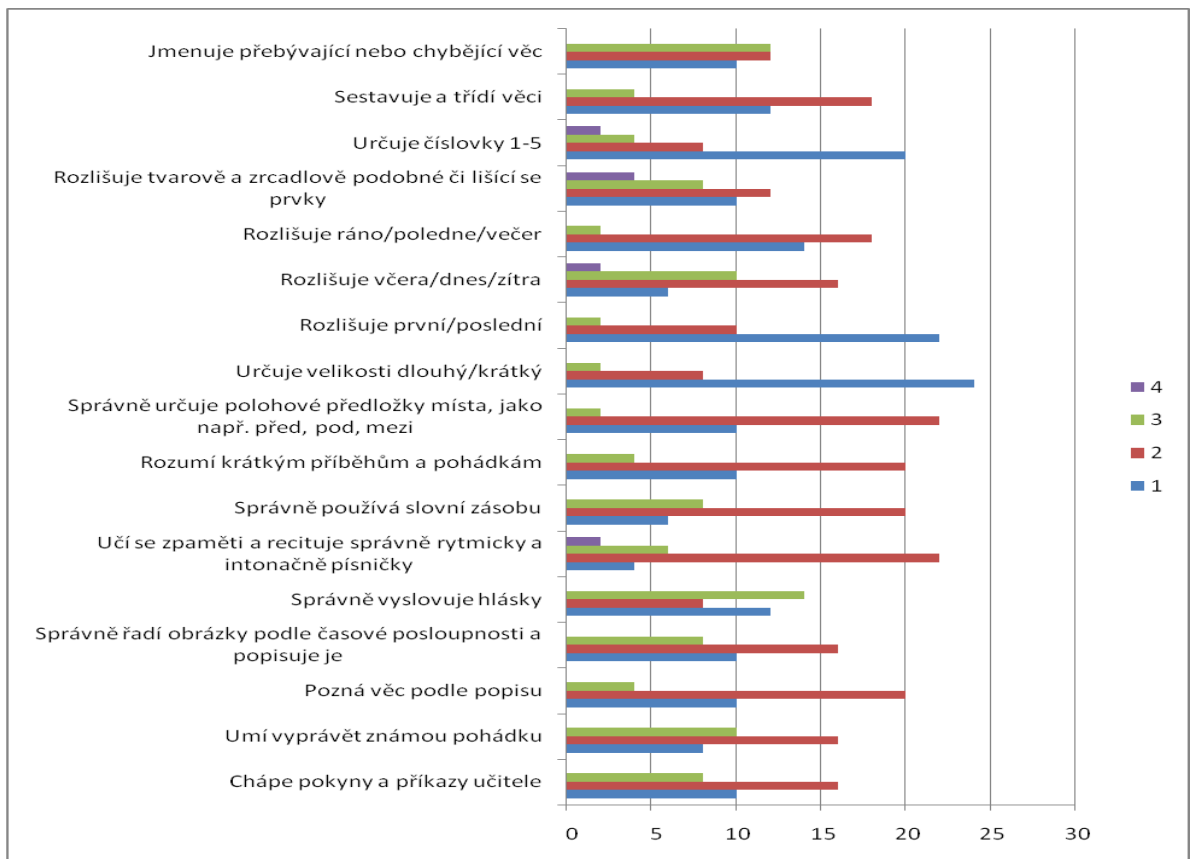
POROVNÁNÍ ROZUMOVÉ ZRALOSTI CHLAPCŮ A DÍVEK Z VESNICE

Tabulka č.2

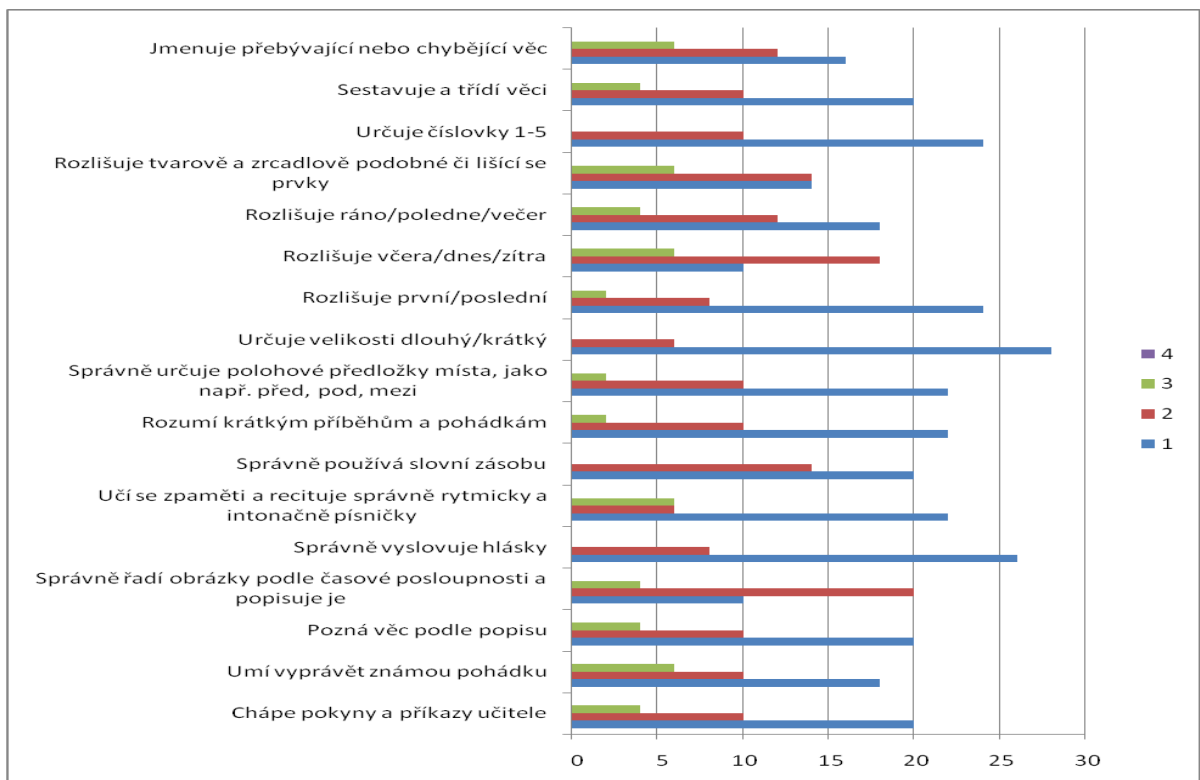
Kritérium	Hodnocení									
	chlapci					dívky				
	1	2	3	4	průměr	1	2	3	4	průměr
Chápe pokyny a příkazy učitele	10	16	8	0	1,94	20	10	4	0	1,53
Umi vyprávět známou pohádku	8	16	10	0	2,06	18	10	6	0	1,65
Pozná věc podle popisu	10	20	4	0	1,82	20	10	4	0	1,53
Správně řadí obrázky podle časové posloupnosti a popisuje je	10	16	8	0	1,94	10	20	4	0	1,82
Správně vyslovuje hlásky	12	8	14	0	2,06	26	8	0	0	1,24
Učí se zpaměti a recituje správně rytmicky a intonačně písničky	4	22	6	2	2,18	22	6	6	0	1,53
Správně používá slovní zásobu	6	20	8	0	2,06	20	14	0	0	1,41
Rozumí krátkým příběhům a pohádkám	10	20	4	0	1,82	22	10	2	0	1,41
Správně určuje polohové předložky místa, jako např. před, pod, mezi	10	22	2	0	1,76	22	10	2	0	1,41
Určuje velikosti dlouhý/krátký	24	8	2	0	1,35	28	6	0	0	1,18
Rozlišuje první/poslední	22	10	2	0	1,41	24	8	2	0	1,35
Rozlišuje včera/dnes/zítřa	6	16	10	2	2,24	10	18	6	0	1,88
Rozlišuje ráno/poledne/večer	14	18	2	0	1,65	18	12	4	0	1,59
Rozlišuje tvarové a zrcadlově podobné či lišící se prvky	10	12	8	4	2,18	14	14	6	0	1,76
Určuje číslovky 1-5	20	8	4	2	1,65	24	10	0	0	1,29
Sestavuje a třídí věci	12	18	4	0	1,76	20	10	4	0	1,53
Jmenuje přebývající nebo chybějící věc	10	12	12	0	2,06	16	12	6	0	1,71
Celkem	198	262	108	10	1,88	334	188	56	0	1,52

Vyhodnocení: Jak je zřejmé z tabulky a následujících grafů, největší procento chlapců a dívek z vesnice, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, dosahuje nejlepších výsledků shodně u otázky č. 10 (Určuje velikosti dlouhý/krátký). Naopak nejhorších výsledků dosahovaly dívky i chlapci u otázky č. 12 (Rozlišuje včera/dnes/zítřa). Lepších celkových výsledků u testu rozumové zralosti z vesnice dosáhly dívky; průměrná známka je 1,52, zatímco chlapci dosáhli průměrné známky 1,88.

Graf rozumové zralosti chlapců z vesnice

Graf rozumové zralosti dívek z vesnice

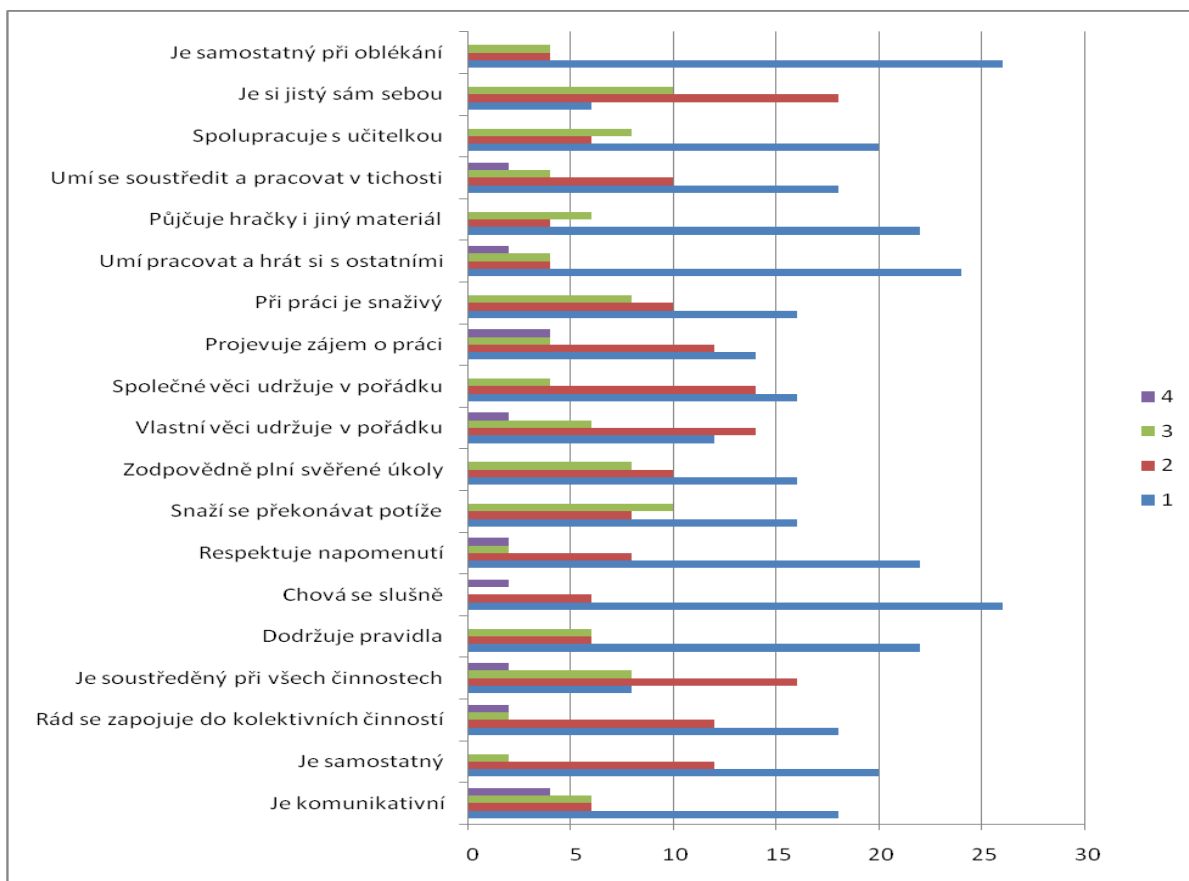
POROVNÁNÍ SOCIÁLNÍ A CITOVÉ ZRALOSTI CHLAPCŮ A DÍVEK Z MĚSTA

Tabulka č.3

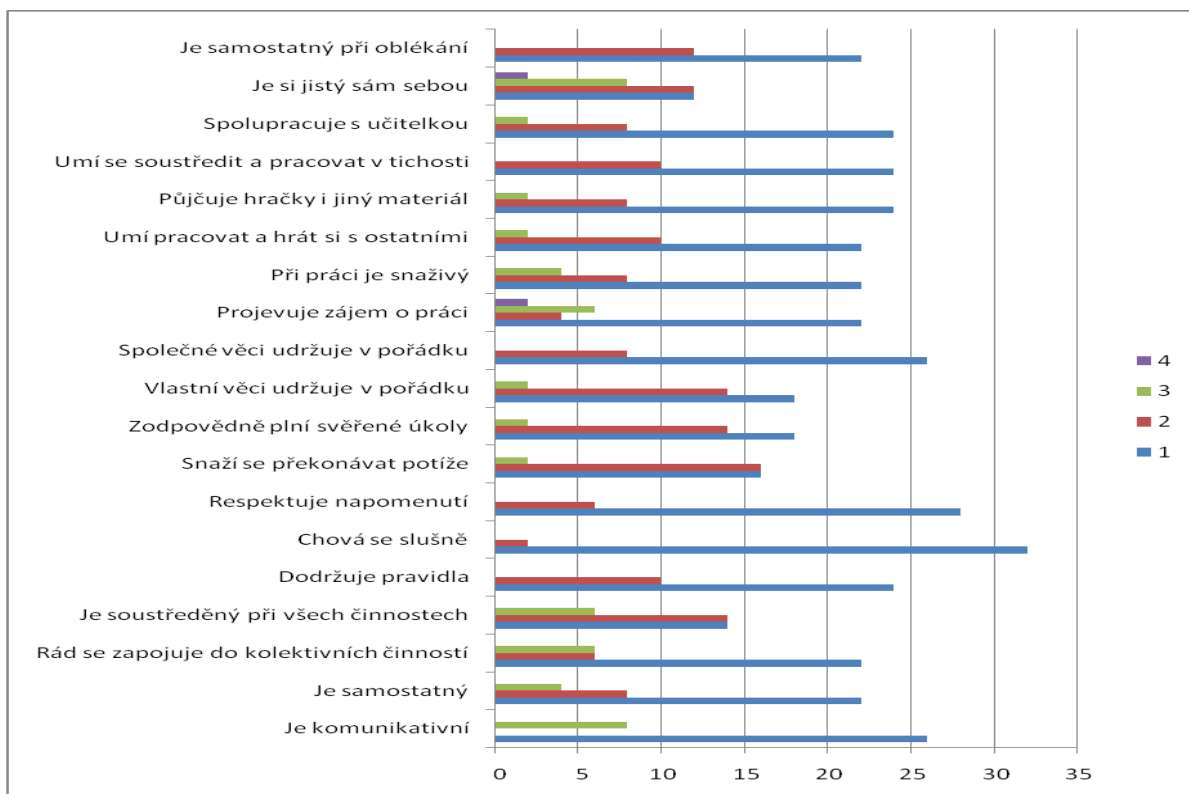
Kritérium	Hodnocení									
	chlapci					dívky				
	1	2	3	4	průměr	1	2	3	4	průměr
Je komunikativní	18	6	6	4	1,88	26	0	8	0	1,47
Je samostatný	20	12	2	0	1,47	22	8	4	0	1,47
Rád se zapojuje do kolektivních činností	18	12	2	2	1,65	22	6	6	0	1,53
Je soustředěný při všech činnostech	8	16	8	2	2,12	14	14	6	0	1,76
Dodržuje pravidla	22	6	6	0	1,53	24	10	0	0	1,29
Chová se slušně	26	6	0	2	1,35	32	2	0	0	1,06
Respektuje napomenutí	22	8	2	2	1,53	28	6	0	0	1,18
Snaží se překonávat potíže	16	8	10	0	1,82	16	16	2	0	1,59
Zodpovědně plní svěřené úkoly	16	10	8	0	1,76	18	14	2	0	1,53
Vlastní věci udržuje v pořádku	12	14	6	2	1,94	18	14	2	0	1,53
Společné věci udržuje v pořádku	16	14	4	0	1,65	26	8	0	0	1,24
Projevuje zájem o práci	14	12	4	4	1,94	22	4	6	2	1,65
Při práci je snaživý	16	10	8	0	1,76	22	8	4	0	1,47
Umí pracovat a hrát si s ostatními	24	4	4	2	1,53	22	10	2	0	1,41
Půjčuje hračky i jiný materiál	22	4	6	0	1,50	24	8	2	0	1,35
Umí se soustředit a pracovat v tichosti	18	10	4	2	1,71	24	10	0	0	1,29
Spolupracuje s učitelkou	20	6	8	0	1,65	24	8	2	0	1,35
Je si jistý sám sebou	6	18	10	0	2,12	12	12	8	2	2,00
Je samostatný při oblékání	26	4	4	0	1,35	22	12	0	0	1,35
Celkem	340	180	102	22	1,70	418	170	54	4	1,45

Vyhodnocení: Při posuzování sociální a citové zralosti jsem zjistila, že i zde dosahují děvčata lepších výsledů - průměrná známka je 1,45, u chlapců 1,70. Jak je patrné z tabulky a grafů, porovnávané děti dosahovaly shodně nižší známku u kritéria č. 18 (Je si jistý sám sebou), chlapci 2,12, děvčata 2,00.

Graf sociální a citové zralosti chlapců z města

Graf sociální a citové zralosti dívek z města

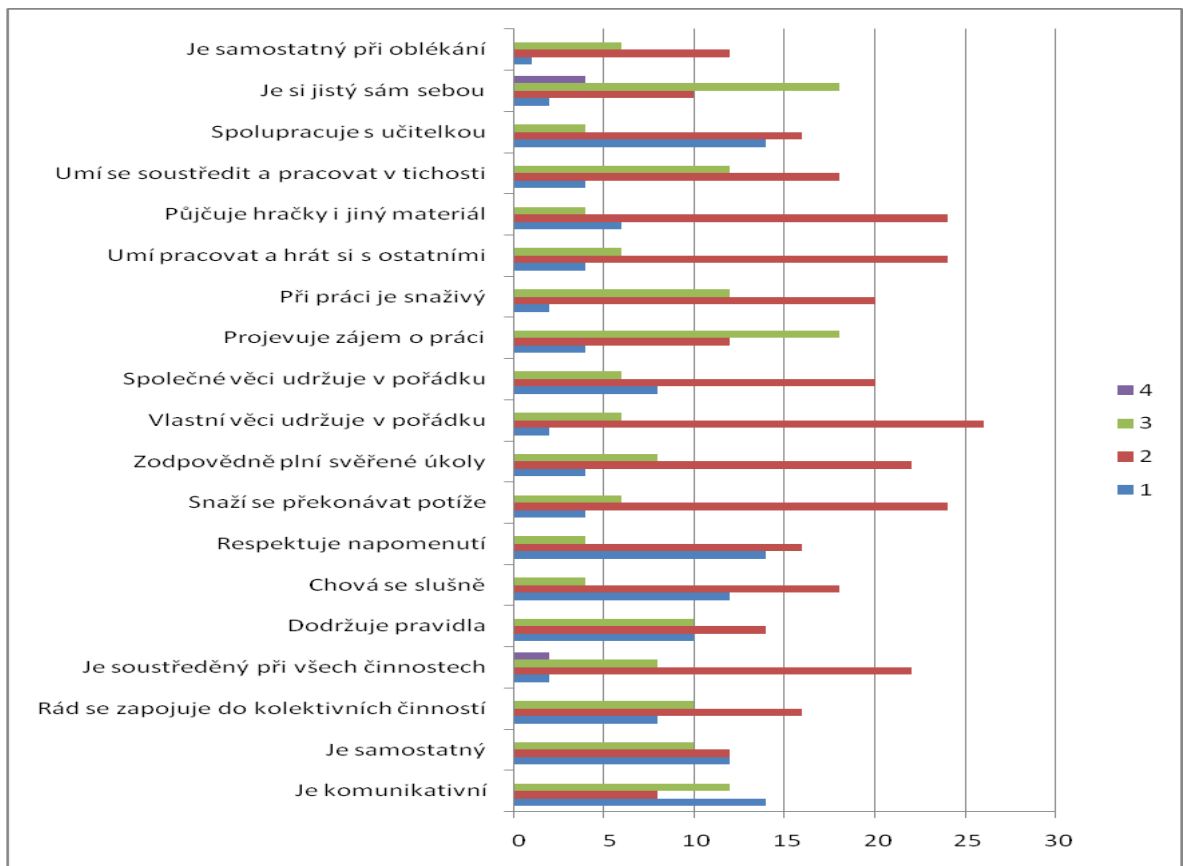
POROVNÁNÍ SOCIÁLNÍ A CITOVÉ ZRALOSTI CHLAPCŮ A DÍVEK Z VESNICE

Tabulka č.4

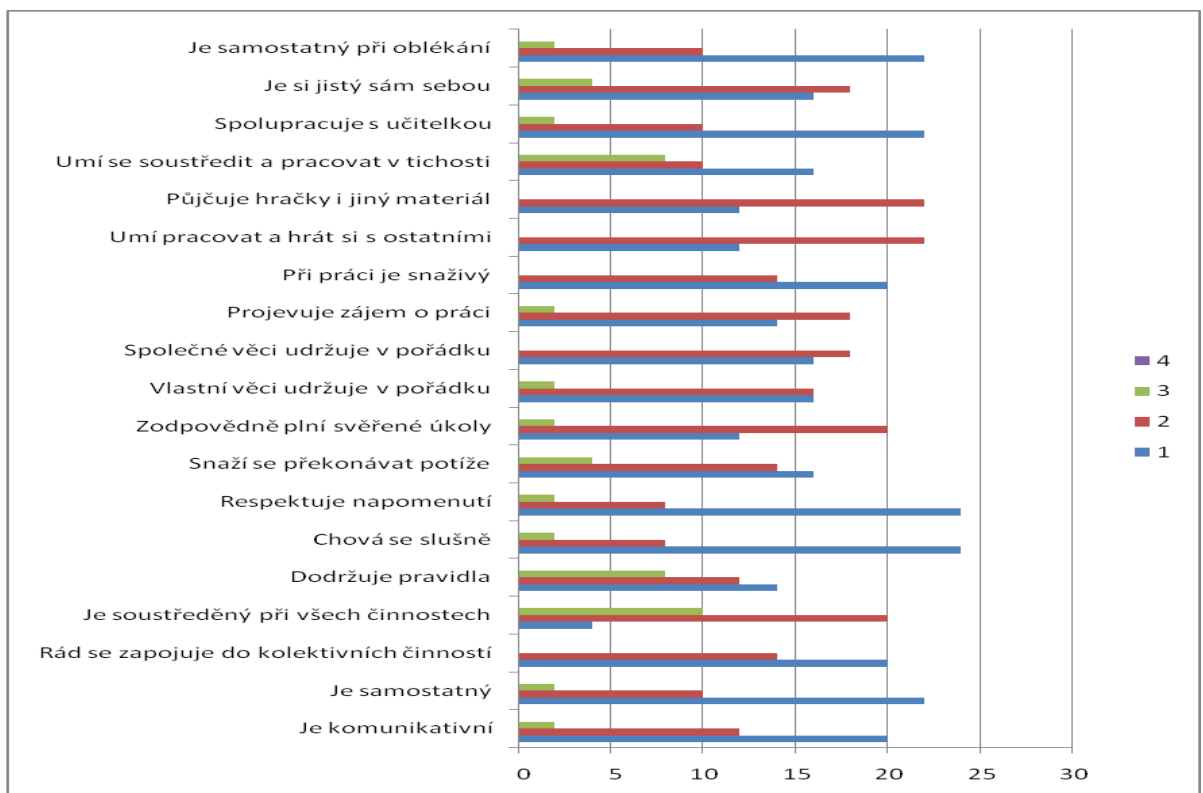
Kritérium	Hodnocení									
	chlapci					dívky				
	1	2	3	4	průměr	1	2	3	4	průměr
Je komunikativní	14	8	12	0	1,94	20	12	2	0	1,47
Je samostatný	12	12	10	0	1,94	22	10	2	0	1,41
Rád se zapojuje do kolektivních činností	8	16	10	0	2,06	20	14	0	0	1,41
Je soustředěný při všech činnostech	2	22	8	2	2,29	4	20	10	0	2,18
Dodržuje pravidla	10	14	10	0	2,00	14	12	8	0	1,82
Chová se slušně	12	18	4	0	1,76	24	8	2	0	1,35
Respektuje napomenutí	14	16	4	0	1,71	24	8	2	0	1,35
Snaží se překonávat potíže	4	24	6	0	2,06	16	14	4	0	1,65
Zodpovědně plní svěřené úkoly	4	22	8	0	2,12	12	20	2	0	1,71
Vlastní věci udržuje v pořádku	2	26	6	0	2,12	16	16	2	0	1,59
Společné věci udržuje v pořádku	8	20	6	0	1,94	16	18	0	0	1,53
Projevuje zájem o práci	4	12	18	0	2,41	14	18	2	0	1,65
Při práci je snaživý	2	20	12	0	2,29	20	14	0	0	1,41
Umí pracovat a hrát si s ostatními	4	24	6	0	2,06	12	22	0	0	1,65
Půjčuje hračky i jiný materiál	6	24	4	0	1,94	12	22	0	0	1,65
Umí se soustředit a pracovat v tichosti	4	18	12	0	2,24	16	10	8	0	1,76
Spolupracuje s učitelkou	14	16	4	0	1,71	22	10	2	0	1,41
Je si jistý sám sebou	2	10	18	4	2,71	16	18	4	0	1,68
Je samostatný při oblékání	1	12	6	0	2,26	22	10	2	0	1,41
Celkem	127	334	164	6	2,08	322	276	52	0	1,58

Vyhodnocení: U této stránky školní zralosti mne překvapilo, že většina zkoumaných vesnických chlapců při hodnocení získala horší stupeň než 2. Celkové hodnocení chlapců je 2,08, dívek 1,58. U této stránky je mezi chlapci a dívkami největší rozdíl - 0,5 průměrné známky.

Graf sociální a citové zralosti chlapců z vesnice

Graf sociální a citové zralosti děvčat z vesnice

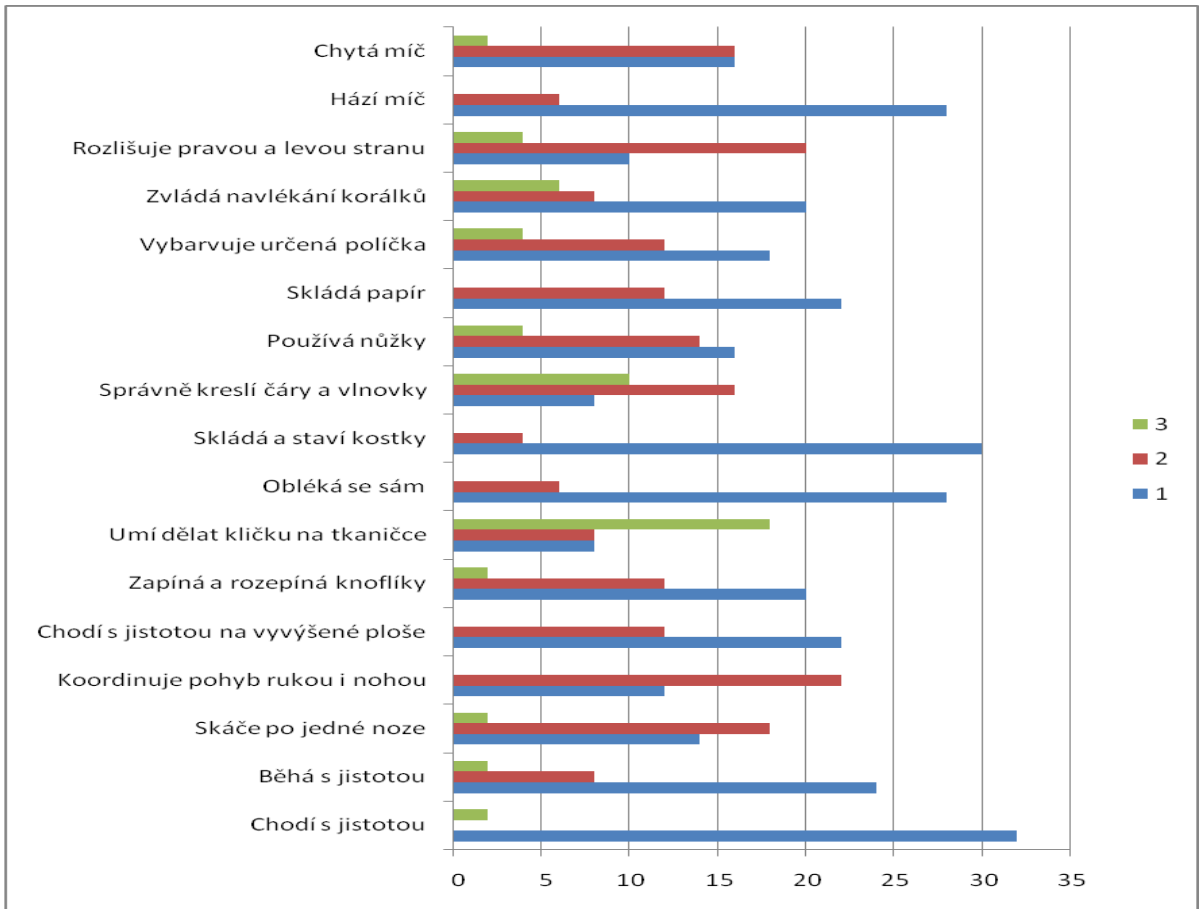
POROVNÁNÍ TĚLESNÉ ZRALOSTI CHLAPCŮ A DÍVEK Z MĚSTA

Tabulka č. 5

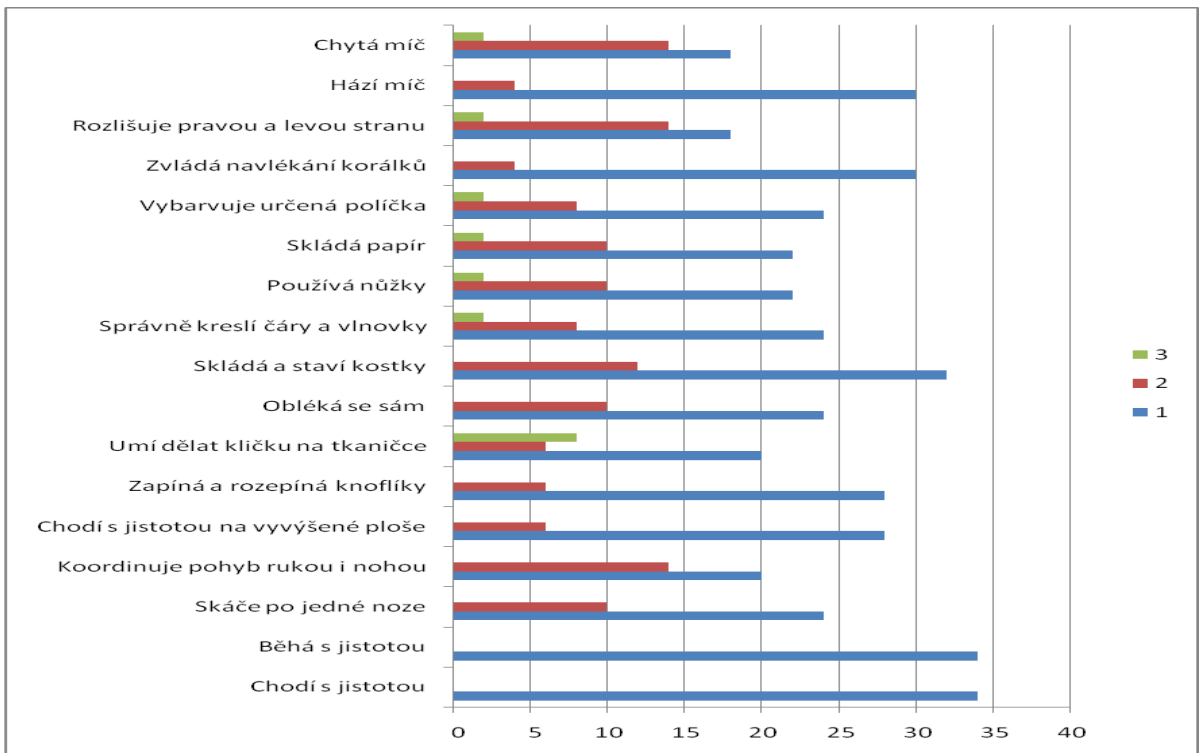
Kritérium	Chlapci		Dívky	
	město	vesnice	město	vesnice
Chodí s jistotou	1,12	1,12	1,00	1,12
Běhá s jistotou	1,35	1,18	1,00	1,12
Skáče po jedné noze	1,65	1,18	1,29	1,12
Koordinuje pohyb rukou i nohou	1,65	1,18	1,41	1,12
Chodí s jistotou na vyvýšené ploše	1,35	1,41	1,18	1,24
Zapíná a rozepíná knoflíky	1,47	1,76	1,18	1,35
Umí dělat kličku na tkaničce	2,29	2,53	1,65	2,24
Obléká se sám	1,18	1,29	1,29	1,00
Skládá a staví kostky	1,12	1,41	1,27	1,41
Správně kreslí čáry a vlnovky	2,06	2,12	1,35	1,76
Používá nůžky	1,65	1,88	1,41	1,29
Skládá papír	1,35	1,88	1,41	1,35
Vybarvuje určená políčka	1,59	1,82	1,35	1,29
Zvládá navlékání korálků	1,59	1,41	1,12	1,18
Rozlišuje pravou a levou stranu	1,82	2,12	1,53	1,71
Hází míč	1,18	1,29	1,12	1,41
Chytá míč	1,59	2,00	1,53	1,94
Celkem	1,53	1,62	1,30	1,39

Vyhodnocení: Při vyhodnocování jednotlivých kritérií se mi potvrdila osobní zkušenost z 1. třídy - většině chlapců i dívek dělá potíže zavazování tkaniček. Obě skupiny získaly v tomto bodě nejhorší hodnocení; chlapci průměrnou známku 2,29, děvčata 1,65. Jak je zřejmé z tabulky č. 5 a následujících grafů, dívky dosahují i zde lepšího průměru než chlapci.

Graf tělesné zralosti chlapců z města

Graf tělesné zralosti dívek z města

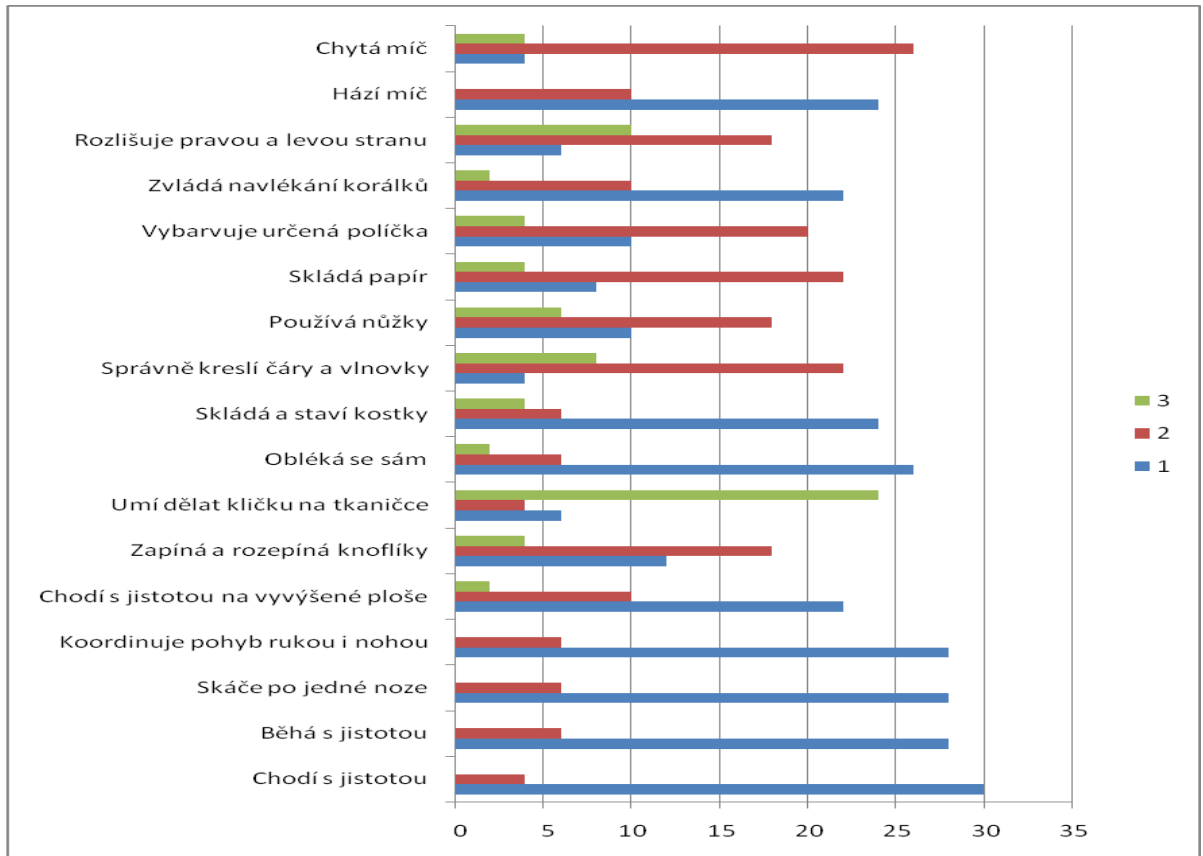
POROVNÁNÍ TĚLESNÉ ZRALOSTI CHLAPCŮ A DÍVEK Z VESNICE

Tabulka č. 6

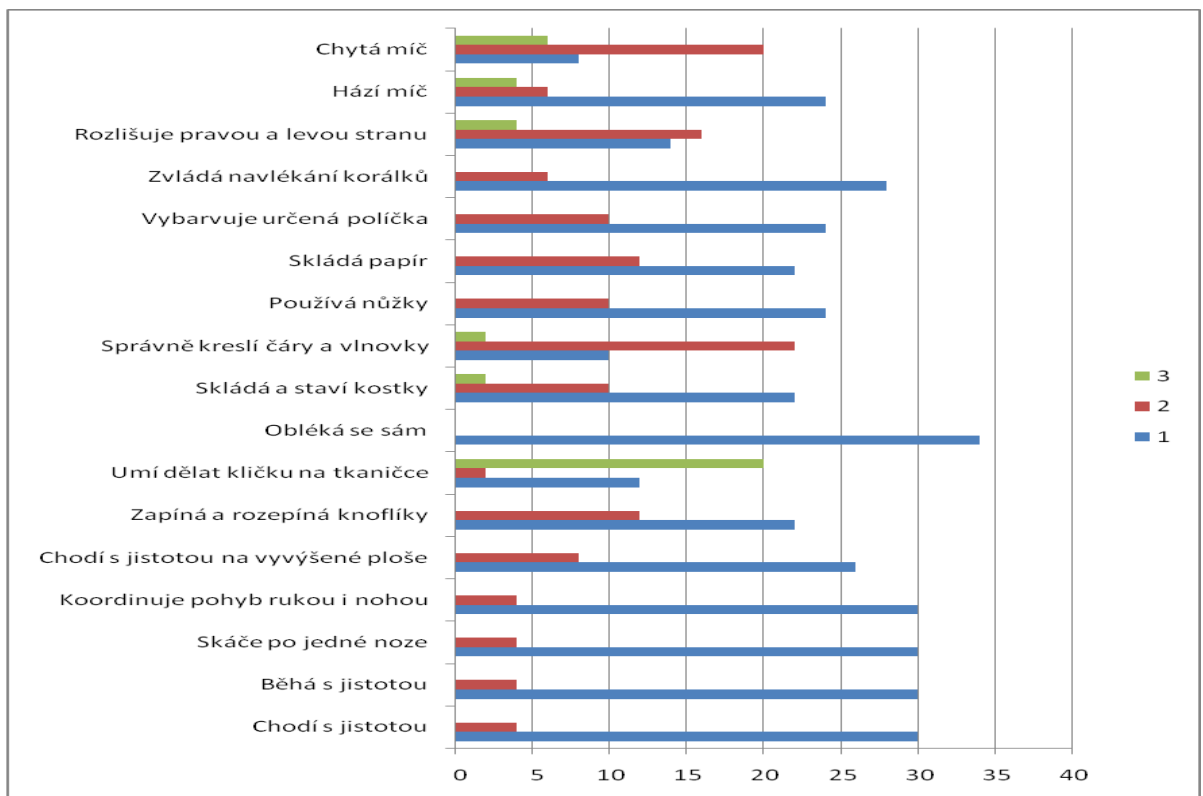
Kritérium	Hodnocení							
	chlapci				dívky			
	1	2	3	průměr	1	2	3	průměr
Chodí s jistotou	30	4	0	1,12	30	4	0	1,12
Běhá s jistotou	28	6	0	1,18	30	4	0	1,12
Skáče po jedné noze	28	6	0	1,18	30	4	0	1,12
Koordinuje pohyb rukou i nohou	28	6	0	1,18	30	4	0	1,12
Chodí s jistotou na vyvýšené ploše	22	10	2	1,41	26	8	0	1,24
Zapíná a rozepíná knoflíky	12	18	4	1,76	22	12	0	1,35
Umí dělat kličku na tkaničce	6	4	24	2,53	12	2	20	2,24
Obléká se sám	26	6	2	1,29	34	0	0	1,00
Skládá a staví kostky	24	6	4	1,41	22	10	2	1,41
Správně kreslí čáry a vlnovky	4	22	8	2,12	10	22	2	1,76
Používá nůžky	10	18	6	1,88	24	10	0	1,29
Skládá papír	8	22	4	1,88	22	12	0	1,35
Vybarvuje určená políčka	10	20	4	1,82	24	10	0	1,29
Zvládá navlékání korálků	22	10	2	1,41	28	6	0	1,18
Rozlišuje pravou a levou stranu	6	18	10	2,12	14	16	4	1,71
Hází míč	24	10	0	1,29	24	6	4	1,41
Chytá míč	4	26	4	2,00	8	20	6	1,94
Celkem	292	212	74	1,62	390	150	38	1,39

Vyhodnocení: Jak je patrné z grafů a tabulky, také dětem z vesnice dělá největší potíže zavazování tkaniček. Chlapci z tohoto bodu získali průměrnou známku 2,53, děvčata 2,24. Celkově jsou z posuzovaných vesnických dětí s tělesnou zralostí na lepší úrovni dívky s průměrnou známkou 1,39, chlapci mají průměrnou známku 1,62.

Graf tělesné zralosti chlapců z vesnice

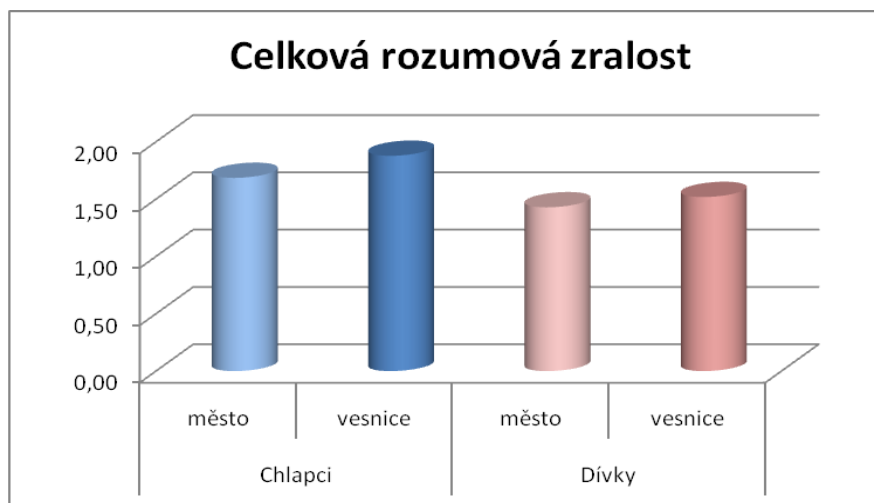
Graf tělesné zralosti dívek z vesnice

POROVNÁNÍ CELKOVÉ ROZUMOVÉ ZRALOSTI VŠECH ZÚČASTNĚNÝCH DĚTÍ

Tabulka č. 7

Kritérium	Chlapci		Dívky	
	město	vesnice	město	vesnice
Chápe pokyny a příkazy učitele	1,71	1,94	1,71	1,53
Umí vyprávět známou pohádku	2,06	2,06	1,53	1,65
Pozná věc podle popisu	1,76	1,82	1,35	1,53
Správně řadí obrázky podle časové posloupnosti a popisuje je	2,12	1,94	1,53	1,82
Správně vyslovuje hlásky	1,65	2,06	1,35	1,24
Učí se z paměti a recituje správně rytmicky a intonačně písničky	1,82	2,18	1,24	1,53
Správně používá slovní zásobu	1,65	2,06	1,29	1,41
Rozumí krátkým příběhům a pohádkám	1,47	1,82	1,24	1,41
Správně určuje polohové předložky místa, jako např. před, pod,	1,53	1,76	1,24	1,41
Určuje velikosti dlouhý/krátký	1,41	1,35	1,35	1,18
Rozlišuje první/poslední	1,76	1,41	1,47	1,35
Rozlišuje včera/dnes/zítřa	1,59	2,24	1,71	1,88
Rozlišuje ráno/poledne/večer	1,25	1,65	1,65	1,59
Rozlišuje tvarově a zrcadlově podobné či lišící se prvky	2,24	2,18	1,47	1,76
Určuje číslovky 1-5	1,53	1,65	1,47	1,29
Sestavuje a třídí věci	1,41	1,76	1,18	1,53
Jmenuje přebývající nebo chybějící věc	1,71	2,06	1,53	1,71
Celkový průměr	1,69	1,88	1,43	1,52

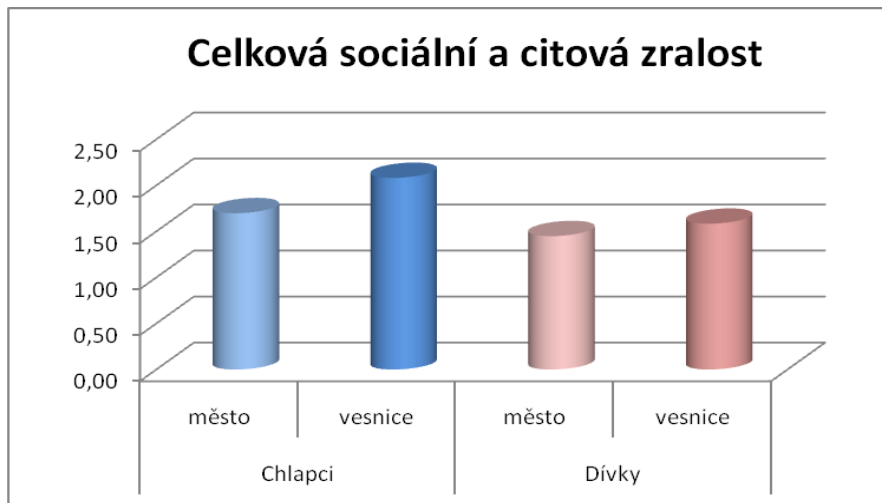

Vyhodnocení: Jak vyplývá z tabulky, děvčata ve městě i na vesnici, která se zúčastnila dotazníkového šetření, mají rozumovou stránku školní zralosti na vyšší úrovni než chlapci. Nejlepší hodnocení mají děvčata z města, průměrná známka je 1,43, nejhorší průměrnou známku mají chlapci z vesnice - 1,88.

POROVNÁNÍ CELKOVÉ SOCIÁLNÍ A CITOVÉ ZRALOSTI VŠECH ZÚČASTNĚNÝCH DĚTÍ

Tabulka č. 8

Kritérium	Chlapci		Dívky	
	město	vesnice	město	vesnice
Je komunikativní	1,88	1,94	1,47	1,47
Je samostatný	1,47	1,94	1,47	1,41
Rád se zapojuje do kolektivních činností	1,65	2,06	1,53	1,41
Je soustředěný při všech činnostech	2,12	2,29	1,76	2,18
Dodržuje pravidla	1,53	2,00	1,29	1,82
Chová se slušně	1,35	1,76	1,06	1,35
Respektuje napomenutí	1,53	1,71	1,18	1,35
Snaží se překonávat potíže	1,82	2,06	1,59	1,65
Zodpovědně plní svěřené úkoly	1,76	2,12	1,53	1,71
Vlastní věci udržuje v pořádku	1,94	2,12	1,53	1,59
Společné věci udržuje v pořádku	1,65	1,94	1,24	1,53
Projevuje zájem o práci	1,94	2,41	1,65	1,65
Při práci je snaživý	1,76	2,29	1,47	1,41
Umí pracovat a hrát si s ostatními	1,53	2,06	1,41	1,65
Půjčuje hračky i jiný materiál	1,50	1,94	1,35	1,65
Umí se soustředit a pracovat v tichosti	1,71	2,24	1,29	1,76
Spolupracuje s učitelkou	1,65	1,71	1,35	1,41
Je si jistý sám sebou	2,12	2,71	2,00	1,68
Je samostatný při oblékání	1,35	2,26	1,35	1,41
Celkový průměr	1,70	2,08	1,45	1,58

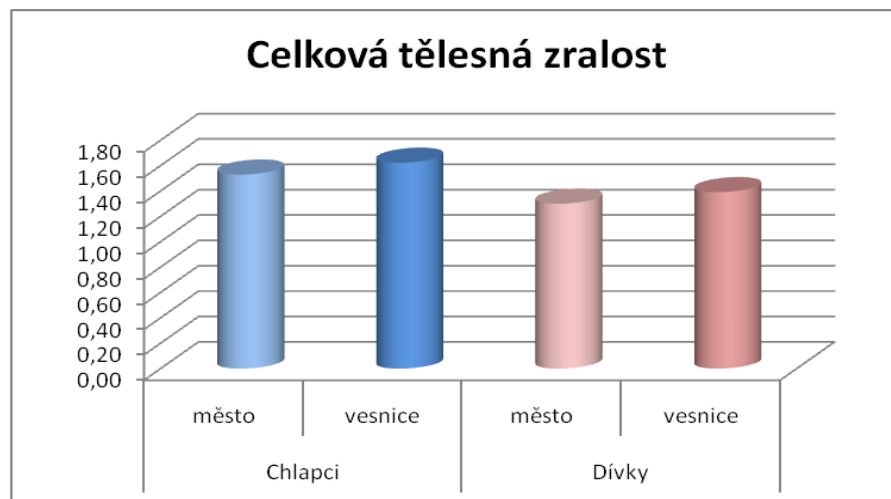

Vyhodnocení: Také tato oblast přeje ve výsledku dívkám. Dívky z města mají průměrnou známku 1,45. Chlapci z vesnice získali průměrnou známku 2,08. V této oblasti je největší znatelný rozdíl mezi dívkami a chlapci.

POROVNÁNÍ CELKOVÉ TĚLESNÉ ZRALOSTI VŠECH ZÚČASTNĚNÝCH DĚTÍ

Tabulka č. 9

Kritérium	Chlapci		Dívky	
	město	vesnice	město	vesnice
Chodí s jistotou	1,12	1,12	1,00	1,12
Běhá s jistotou	1,35	1,18	1,00	1,12
Skáče po jedné noze	1,65	1,18	1,29	1,12
Koordinuje pohyb rukou i nohou	1,65	1,18	1,41	1,12
Chodí s jistotou na vyvýšené ploše	1,35	1,41	1,18	1,24
Zapíná a rozepíná knoflíky	1,47	1,76	1,18	1,35
Umí dělat kličku na tkaničce	2,29	2,53	1,65	2,24
Obléká se sám	1,18	1,29	1,29	1,00
Skládá a staví kostky	1,12	1,41	1,27	1,41
Správně kreslí čáry a vlnovky	2,06	2,12	1,35	1,76
Používá nůžky	1,65	1,88	1,41	1,29
Skládá papír	1,35	1,88	1,41	1,35
Vybarvuje určená políčka	1,59	1,82	1,35	1,29
Zvládá navlékání korálků	1,59	1,41	1,12	1,18
Rozlišuje pravou a levou stranu	1,82	2,12	1,53	1,71
Hází míč	1,18	1,29	1,12	1,41
Chytá míč	1,59	2,00	1,53	1,94
Celkový průměr	1,53	1,62	1,30	1,39

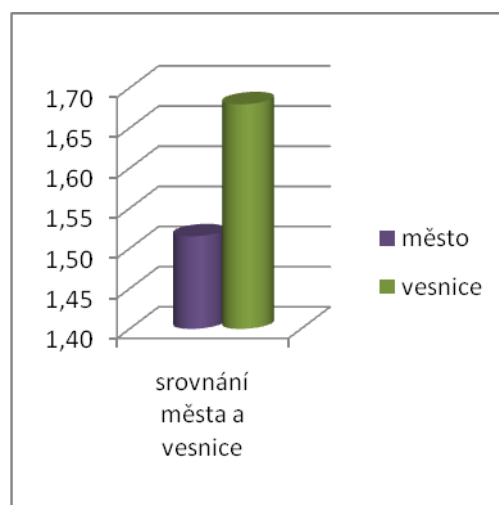
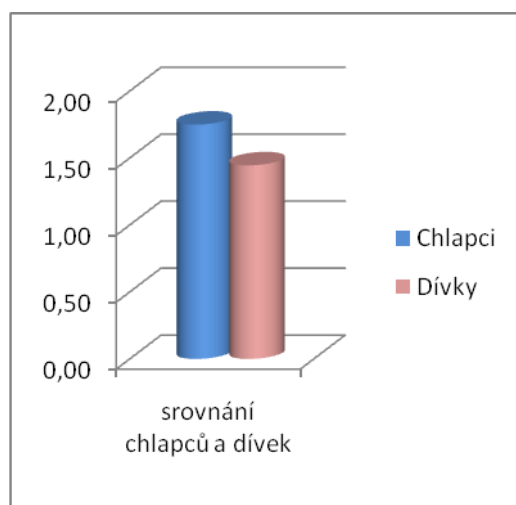

Vyhodnocení: Při pohledu na tabulku se můžeme přesvědčit, že i v této oblasti dosahovaly zkoumané dívky z města nejlepších výsledů. Dívky z vesnice dosahovaly průměrné známky jen o 0,09 horší. Průměrné známky chlapců jsou ve městě 1,53, na vesnici 1,62.

POROVNÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI VŠECH ZÚČASTNĚNÝCH DĚTÍ

Tabulka č. 10

	Chlapci			Dívky			chlapci+dívky		
	město	vesnice	celkem	město	vesnice	celkem	město	vesnice	celkem
rozumová zralost	1,69	1,88	1,78	1,43	1,52	1,47	1,56	1,70	1,63
sociální a citová zralost	1,70	2,08	1,89	1,45	1,58	1,52	1,57	1,83	1,70
tělesná zralost	1,53	1,62	1,58	1,30	1,39	1,35	1,41	1,51	1,46
celková zralost	1,64	1,86	1,75	1,39	1,50	1,45	1,52	1,68	1,60

Vyhodnocení: Při pohledu na tabulku a graf zjistíme, že ze všech vyšetřovaných dětí dosahovaly průměrné nejlepší známky ze všech oblastí školní zralosti děvčata z města, průměrná známka je 1,39. Chlapci z vesnice dosahovali nejhorší průměrné známky 1,86. Musím podotknout, že průměrná známka 1,86 nevyjadřuje sama o sobě „hroznou“ známku, ale ve srovnání s dívkami ji označují jako horší.

Z celkového počtu 68 dětí (34 chlapců, 34 dívek) měly dívky z města vždy lepší průměrnou známku, takže při srovnání v tabulce nás nepřekvapí, že všechny dívky jsou s průměrnou známkou 1,45 před všemi chlapci s průměrem 1,75.

Děti z města, chlapci i dívky, dosáhly lepší průměrnou známku - 1,52. Děti z vesnice, rovněž chlapci a dívky dohromady, získaly průměrnou známku 1,68. Rozdíl mezi vesnickými a městskými dětmi je tedy pouze 0,16 stupně.

4.1 Ověření hypotéz

Prováděný výzkum byl zaměřen na vývojovou úroveň předškolních dětí v okrese Pelhřimov, které šly v lednu 2011 k zápisu na základní školu.

Hypotéza 1: Předpokládám, že dívky jsou před nástupem do základní školy na vyšší vývojové úrovni než chlapci.

Při porovnání všech stránek školní zralosti - rozumové, sociální+citové a tělesné se mi tato hypotéza potvrdila. Děvčata, která se zúčastnila šetření, dosáhla průměrné známky 1,45, chlapci 1,75. Děvčata z městských mateřských škol dosahovala dokonce nejlepších výsledků v každé porovnávané stránce školní zralosti.

Hypotéza 2: Předpokládám, že děti z města jsou lépe připravené na vstup do základní školy než děti z vesnice.

Při porovnání všech stránek školní zralosti se mi také tato hypotéza potvrdila. Ani u dílčích stránek školní zralosti nedosahovaly děti z vesnice, které se šetření zúčastnily, lepších výsledků než děti z města. Jak jsem se již v práci zmínila, rozdíl mezi průměrnou známkou dětí z města a průměrnou známkou dětí z vesnice činí pouze 0,16 stupně, což nevnímám jako dramatický rozdíl.

5 Diskuse

Posuzování školní zralosti je jedním z klíčových úkolů celého procesu zápisu dítěte do základní školy.

Můj výzkum potvrzuje, že děti z mateřských škol okresu Pelhřimov nejsou stoprocentní ve své připravenosti na základní školu. Z vyhodnocených dotazníků vyplývá, že mají určité mezery, které je třeba před nástupem do základní školy vyplnit. Týká se to všech oblastí školní zralosti, děti mají problémy se soustředěností, pozorností, s jemnou motorikou atd.

Překvapilo mne, že u žádné vyhodnocované dílčí stránky školní zralosti nebyli chlapci lepší než děvčata. Nejhoršího hodnocení dosáhla sociální a citová stránka, kde chlapci z vesnice získali dokonce 2,08 průměrné známky. Z tabulky vyplývá, že největší potíže dětem dělá soustředění, samostatnost, zájem o práci a překonávání potíží při práci.

Nejlépe ze všech posuzovaných stránek školní zralosti dopadla tělesná zralost s průměrným hodnocením 1,58 pro chlapce a 1,35 pro dívky. Z vlastní zkušenosti vím, že zavazování tkaniček u bot, chytání míče, kreslení vlnovek a čar, navlékání korálků či používání nůžek dělá problémy nejednomu školáčkovi.

Rozumová zralost dosáhla u dětí z města průměrného hodnocení 1,56 a u dětí z vesnice 1,70. Největší potíže dělá dětem vyprávění známé pohádky, vyslovování hlásek, správné používání slovní zásoby a rozlišování tvarově a zrcadlově podobných či lišících se prvků. Je s podivem, že spousta předškoláků umí např. ovládat počítač, ale pohádku „O perníkové chaloupce“ vyprávět nedokáže.

V letošním školním roce učím opět v první třídě a musím uznat, že předškolní příprava některých dětí je přinejmenším nedostatečná. Z vlastních zkušeností vím, že největší problémy mají děti při vstupu do školy právě s pozorností, řečí a v oblasti grafomotoriky. Přestože si každý z rodičů přeje, aby jeho dítě bylo ve škole co nejuspěšnější, ne všichni pro to dělají maximum. Dnešní uspěchaný způsob života někdy nepřeje tomu, aby se rodiče dostatečně věnovali dítěti a vytvářeli tak správné podmínky pro jeho zdárný vývoj. Rodinné prostředí však patří mezi to nejdůležitější,

co osobnost dítěte vytváří a záleží velmi na tom, zda je podnětné, zda dítěti zajišťuje dostatek faktorů k jeho rozvoji. Důležitou roli ve výchově a vzdělání hraje také výběr mateřské školy, kterou by mělo předškolní dítě pravidelně navštěvovat. Rodiče si mohou vybrat předškolní a poté i školní zařízení, které bude splňovat jejich představy o kvalitním vzdělání.

Právě vhodná spolupráce mateřské školy a rodiny je pro budoucího školáka velmi důležitá. Včasné upozornění rodičů například na nesprávnou výslovnost dítěte, případné doporučení k logopedickému vyšetření ušetří budoucímu prvňáčkovi hodně času a energie. Některým rodičům však přijde „šišláni“ jeho předškoláka normální či dokonce roztomilé. Univerzální způsob, jak rodičům sdělovat podobné informace o jejich dítěti neexistuje. Rozumní rodiče vědí, že tato sdělení jsou myšlena v dobrém, ve snaze dítěti pomoci. Někteří rodiče však berou podobnou informaci jako útok na svou osobu - a podle toho i reagují.

Spolupráce rodiny a předškolního a poté i školního zařízení je velice důležitá a sama o sobě by vydala na další diplomovou práci.

Kdybych měla možnost dát dotazník znovu, určitě bych učinila poznámku, že se šetření mohou zúčastnit pouze děti, které jdou v lednu k zápisu poprvé. To jsem nyní neučinila. Myslím si, že děti, které již mají odklad povinné školní docházky, mají před některými dětmi značný náskok. Jistě by také stálo za úvahu učinit srovnání mezi dětmi, které jsou již v 1. třídě, a mezi dětmi, které jdou teprve k zápisu. Právě čas od zápisu do nástupu do školy by měl být využit ve prospěch dítěte. Porovnání, do jaké míry se tak povedlo, by mohlo být zajímavé.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo seznámení s širokou problematikou školní zralosti.

V teoretické části jsem nastínila svět předškoláka a školáka, období, na které většinou každý rád vzpomínáme. Zmínila jsem se také o zápisu a vstupu do školy, o rozdílech mezi chlapci a děvčaty, o termínech školní zralost a školní připravenost. Jednu kapitolu jsem věnovala právě posuzování školní zralosti, všem důležitým stránkám a testům, pomocí kterých určují zralost především pracovníci v PPP. Neopomněla jsem se zmínit také o školní nezralosti, o jejích příčinách, o možnostech odkladu povinné docházky a o důsledcích zařazení nezralého dítěte do školy. Naznačila jsem také pozici školáka, žáka a učitele. Poslední kapitoly jsem věnovala významu rodiny v předškolním věku a významu hry v životě dítěte, nejdůležitější činnosti tohoto období.

Z celého předcházejícího textu je jisté, že problematika školní zralosti vůbec není jednoduchá. Určit jednoznačně příčinu nezralosti je velice těžké, neboť vývoj osobnosti ovlivňuje celá řada faktorů. Dítě musí zvládnout daleko vyšší zátěž vzhledem k nárůstu požadavků, které jsou na něj kladeny. Problematika příčin školní nezralosti a následně odkladů školní docházky je důležitým tématem, neboť nároky školy na psychiku dítěte neustále stoupají.

V praktické části jsem se výzkumem zaměřila na vývojovou úroveň předškolních chlapců a dívek, na školní připravenost dětí z města a dětí z vesnice. Hypotézy se mi potvrdily, ale potěšilo mne, že nejde o žádný dramatický rozdíl. Děvčata získala celkovou průměrnou známku o 0,30% lepší než chlapci, děti z města průměrnou známku pouze o 0,16% lepší než děti z vesnice.

Jak jsem již zmínila, problematika školní zralosti je velice složitá. Od ledna, kdy se konají zápisy do škol, má každý jedinec téměř sedm měsíců času na procvičování a dozrávání své osobnosti. Uvědomuji si, že na školní připravenost má vliv také měsíc narození dítěte. Děti narozené do dubna jsou většinou vyzrálejší než

děti narozené později. Obzvláště chlapci potřebují více času, což dokládá i můj výzkum.

Velkou úlohu při přípravě na školní povinnosti hraje nejenom mateřská škola, kterou by mělo předškolní dítě pravidelně navštěvovat, ale především rodina, která nese za výchovu a vzdělání největší zodpovědnost. Dítě, které má podnětné prostředí doma i v mateřské škole, je dobře vedené a na nástup povinné školní docházky zralé a připravené, má velký předpoklad k úspěšnému startu. Každý rodič budoucího prvňáčka by měl mít představu o tom, co všechno má žáček zvládat, aby školu navštěvoval rád a s chutí, aby se pro něj škola stala místem pro nové poznání, místem pro navazování nových přátelství, místem radosti.

Zkušený učitel 1. třídy si je vědom, že jsou mezi dětmi velké rozdíly, že musí ke každému žákovi přistupovat individuálně. Někteří jsou samostatní, jiní vyžadují větší pozornost ze strany učitele. Shledáme-li určité nedostatky, nepropadejme panice. Vždyť všichni nemusí umět všechno hned, ale dejme dítěti trpělivost a čas zvládnout start do světa školáka tak, aby na toto období rád vzpomínal.

Seznam literatury a použitých pramenů

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost, Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, a. s. 2010. ISBN 978-80-251-2569-4
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1829-0.
- BUDÍKOVÁ, J., KRUŠINOVÁ, P., KUNCOVÁ, P. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* Brno: Computer Press, a. s. 2004. ISBN 80-7226-637-3
- BEZDĚKOVÁ, J. *Učíme naše dítě mluvit*. Velké Bílovice, nakladatelství TeM, 2008. ISBN 788-08-7156-025-3 2008
- ČÁP, J., *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1987. ISBN 14-225-85
- JIRÁSEK, J., TICHÁ, V. *Psychologická hlediska předškolních prohlídek*. Praha: SPN, 1968.
- KOLLÁRIKOVÁ, Z. PUPALA, B. (eds.) *Předškolní a primární pedagogika*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7
- KREISLOVÁ, Z. *Krok za krokem první třídou*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8
- KLÉGROVÁ, J. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1020-1
- KROPÁČKOVÁ, J. *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8
- KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada publishing , 2010. ISBN 978-80-247-3246-6
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X
- LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974. ISBN 08-049-74
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1989. ISBN 08-056-89

- MATĚJČEK, Z., POKORNÁ, M. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jihočany H+H, 1998. ISBN 80-86022-21-8
- NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada 2005. ISBN 80-247-0738-1
- RENDLOVÁ, E. *Šimon půjde do školy*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-046-4
- ŘÍČAN, P. - KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-168-2
- ŠRÁMKOVÁ, M. *Rukověť rodiče malého školáka*. Praha, Albatros 2005. ISBN 80-00-01491-2
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum 1997. ISBN 80-7184-487-X
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum 2005. ISBN 80-246-0956-8
- ŽÁČKOVÁ, D. JUCOVIČOVÁ, H. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha, nakladatelství D+H, 2005. ISBN 80-903579-0-3

Péče o děti předškolního věku, [online]; [cit.19. října 2010];

dostupný z: <www.pedag-poradna.pel.cz>

Motorika a řeč, [online]; [cit.10.listopadu2010];

dostupný z: <<http://www.rodina.cz/clanek1516.htm>>

Školní zralost [online]; [cit.10.listopadu2010];

dostupný z: <<http://www.babyonline.cz/vzdelani-aktivity/skolni-zralost.html>>

Odklad školní docházky (pedagogicko – psychologická diagnostika) [online];

[cit. 7. prosince 2010];; dostupný z:< <http://www.rodina.cz/clanek203.htm>>

Jak se dá zjistit školní zralost dítěte a připravenost na počátek školní docházky

[online]; [cit. 7. prosince 2010]; dostupný z:

<<http://www.nadanedite.cz/view.php?navezclanku=jak-se-da-zjistit-skolni-zralost-ditete-a-pripravenost-na-pocatek-skolni-dochazky&cislocclanku=2008080001>>

Nový školský zákon. Zákon 561/2004 Sb.o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání; [online]; [cit. 7. prosince 2010]; dostupný z:

<<http://www.msmt.cz/Files/Predpisy1/sb190-04.pdf>>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický, Praha: 2004. [online]; [cit 7. prosince 2010]; dostupný z:

<<http://www.msmt.cz/files/htm/MJRVPPVdoVestnikupokorekture1.htm>>

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2004.

MŠMT, Praha:2005.ISBN 80-211-0503-8. [online]; [cit.7. prosince 2010]; dostupný z:

<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vyrocnizpravy/vz_20042.pdf>

Zákon o rodině.č. 94/1963 S, [online]; [cit. 19. ledna 2011]; dostupný z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/_s.155/699/place>

School Maturity vs. School Readiness, [online]; [cit. 7. prosince 2010]; dostupný z:

<<http://www.kiasuparents.com/kiasu/content/school-maturity-vs-school-readiness>>

Der rechtliche Situation in Österreich, Kriterien zur Schulreife, [online];[cit.. 3.prosinec 2010]; dostupný z:

<<http://www.vs-triester.at/dateien/schulreife.pdf>>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro učitelky mateřských škol a tabulky pro posuzování školní zralosti

Příloha č. 2: Pozvánka k zápisu

Příloha č. 3: Podklady k jednání o nástupu školní docházky

Příloha č. 4: Zápisový list pro školní rok 2011/2012

Příloha č. 5: Dotazník školní zralosti k zápisu do 1. třídy

Příloha č. 6: Připravenost dítěte do 1. třídy

Příloha č. 7: Prohlášení zákonných zástupců

Příloha č. 8: Žádost o odklad povinné školní docházky

Příloha č. 9: Žádost o přijetí k povinné školní docházce

Příloha č. 10: Orientační test školní zralosti

Příloha č. 1

Vážená paní učitelko,

jmenuji se Marcela Stará, pracuji jako učitelka ZŠ Komenského v Pelhřimově a současně studuji kombinovanou formou Pedagogickou fakultu v Olomouci. Tento dotazník mi bude podkladem pro mou diplomovou práci. Prosila bych Vás o nezávislý a co nejobjektivnější úsudek, aby nedocházelo k přeceňování nebo podceňování výkonů Vašich předškolních dětí. Na testování vyberte prosím vždy stejný počet dívek a chlapců (např. 2 a 2), kteří půjdou v lednu k zápisu.

V odpovědích na otázky u testu tělesné zralosti používejte prosím tuto hodnotící řadu:

- 1 – snadno
- 2 – s jistými obtížemi
- 3 – s velkými obtížemi

U testu rozumové, sociální a citové zralosti používejte prosím tuto hodnotící řadu:

- 1 – vždy
- 2 – často
- 3 – někdy
- 4 – nikdy

Za vyplnění tohoto dotazníku Vám předem velice děkuji.

Marcela Stará

Tělesná zralost

Kritérium	Jméno					
Chodí s jistotou						
Běhá s jistotou						
Skáče po jedné noze						
Koordinuje pohyb rukou i nohou						
Chodí s jistotou na vyvýšené ploše						
Zapíná a rozepíná knoflíky						
Umí dělat kličku na tkaničce						
Obléká se sám						
Skládá a staví kostky						
Správně kreslí čáry a vlnovky						
Používá nůžky						
Skládá papír						
Vybarvuje určená políčka						
Zvládá navlékání korálek						
Rozlišuje pravou a levou stranu						
Hází míč						
Chytá míč						
Celkový počet bodů						
Pozn.: 1 - snadno, 2 - s jistými obtížemi, 3 - s velkými obtížemi						

Citová a sociální zralost

Kritérium	Jméno					
Je komunikativní						
Je samostatný						
Rád se zapojuje do kolektivních						
Je soustředěný při všech						
Dodržuje pravidla						
Chová se slušně						
Respektuje napomenutí						
Snaží se překonávat potíže						
Zodpovědně plní svěřené úkoly						
Vlastní věci udržuje v pořádku						
Společné věci udržuje v pořádku						
Projevuje zájem o práci						
Při práci je snaživý						
Umí pracovat a hrát si s ostatními						
Půjčuje hračky i jiný materiál						
Umí se soustředit a pracovat v						
Spolupracuje s učitelkou						
Je si jistý sám sebou						
Je samostatný při oblékání						
Celkový počet bodů						
Pozn.: 1 - vždy, 2 - často, 3 - někdy, 4 - nikdy						

Rozumová zralost						
Kritérium	Jméno dítěte					
Chápe pokyny a příkazy učitele						
Umí vyprávět známou pohádku						
Pozná věc podle popisu						
Správně řadí obrázky podle časové posloupnosti a popisuje je						
Správně vyslovuje hlásky						
Učí se z paměti a recituje správně rytmicky a intonačně písničky						
Správně používá slovní zásobu						
Rozumí krátkým příběhům a pohádkám						
Správně určuje polohové předložky místa, jako např. před, pod, mezi						
Určuje velikosti dlouhý/krátký						
Rozlišuje první/poslední						
Rozlišuje včera/dnes/zítřka						
Rozlišuje ráno/poledne/večer						
Rozlišuje tvarově a zrcadlově podobné či lišící se prvky						
Určuje číslovky 1-5						
Sestavuje a třídí věci						
Jmenuje přebývající nebo chybějící věc						
Celkový počet bodů						

Pozn.: 1 - vždy, 2 - často, 3 - někdy, 4 - nikdy

Příloha č. 2

Hurá do školy s Machem a Šebestovou

Milý (á), zveme Tě

do naší školy k zápisu do 1. třídy.

Těší se na Tebe paní učitelky

Marcela Stará a Miluše Vondráková

Příloha č. 3

**Základní škola Pelhřimov, Komenského 1465,
příspěvková organizace**

PODKLADY K JEDNÁNÍ O NÁSTUPU ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Jméno dítěte:..... Datum narození:.....

Jméno otce:..... Jméno matky:.....

Adresa bydliště:.....

Dítě navštěvuje MŠ: Po dobu:

ŽÁDOST ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ:

- Žádáme tímto o předčasné zařazení dítěte do 1. ročníku třídy Základní školy Pelhřimov, Komenského 1465.
- Žádáme tímto pro své dítě o odklad nástupu povinné školní docházky o jeden rok.

V Pelhřimově dne
.....
podpisy zákonných zástupců

POZNÁMKY:

ODBORNÉ VYJÁDŘENÍ K NÁSTUPU POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

I. V y j á d ř e n í l é k a ř e:

(stručné závěry vyšetření)

.....

Datum, razítko, podpis lékaře

Stanovisko zákonných zástupců k doporučení lékaře:

Souhlasíme - nesouhlasíme, podpis:.....

II. V y j á d ř e n í p e d a g o g i c k o - p s y c h
o l o g i c k é p o r a d n y:

(stručné závěry vyšetření)

.....

Datum, razítko, podpis psychologa

Stanovisko zákonných zástupců k doporučení psychologa:

Souhlasíme - nesouhlasíme, podpis:.....

Příloha č.4

Základní škola Pelhřimov, Komenského 1465, příspěvková organizace

Zápisový list pro školní rok 2011/2012

Jméno a příjmení dítěte _____

Datum narození _____ Rodné číslo _____

Místo narození _____ Okres _____

Státní občanství _____ Bydliště _____

Zdravotní stav _____

Prodělané nemoci: _____

Výslovnost _____

Mateřská škola _____

Bude navštěvovat ŠD: ANO - NE Bude navštěvovat ŠJ: ANO - NE

Sourozenci: _____ třída (ročník) _____

Otec _____ Nar.: _____

Bydliště (pokud není shodné s bydlištěm žáka) _____

Telefon: _____ E-mail: _____

Matka _____ Nar.: _____

Bydliště (pokud není shodné s bydlištěm žáka) _____

Telefon: _____ E-mail: _____

Zákonný zástupce: otec - matka

Žádáme o odklad povinné školní docházky: ANO - NE

Žádáme o předčasný nástup povinné školní docházky: ANO - NE

Poznámka:

Zapsala (datum, podpis):

Dávám svůj souhlas **Základní škole Pelhřimov, Komenského 1465** k tomu, aby zpracovávala a evidovala osobní údaje a osobní citlivé údaje včetně rodného čísla mého dítěte ve smyslu všech ustanovení zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů v platném znění a zákona č. 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a rodných číslech v platném znění. Svůj souhlas poskytuji pro účely vedení povinné dokumentace školy podle zákona č. 561/2004 Sb. školského zákona v platném znění, vedení nezbytné zdravotní dokumentace a psychologických vyšetření, mimoškolní akce školy jako školní výlety, školy v přírodě a lyžařské kurzy, přijímací řízení na střední školy, úrazové pojištění žáků a pro jiné účely související s běžným chodem školy. Souhlas poskytuji na celé období školní docházky mého dítěte na této škole a na zákonem stanovenou dobu, po kterou se tato dokumentace na škole povinně archivuje. Souhlas poskytuji pouze uvedené škole, která bez zákonem stanovených případů nesmí tyto osobní a citlivé osobní údaje poskytnout dalším osobám a úřadům. Byl jsem poučen o právech podle zákona č. 101/2000 Sb., zejména o svém právu tento souhlas kdykoli odvolat a to i bez udání důvodů. **Souhlasím – nesouhlasím**, aby fotografie našeho dítěte byly umístěny na nástěnkách a internetových stránkách školy.

Souhlasím – nesouhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek v organismu mého dítěte po celou dobu povinné školní docházky, existuje-li důvodné podezření z požití návykové látky a možného ohrožení jeho zdraví.

podpisy rodičů

Příloha č.5

Dotazník školní zralosti k zápisu do první třídy

Jméno a příjmení žáka:

Narozen:

Bydliště:

Z uvedených projevů podtrhněte ty, které se u dítěte projevují.

- Neorientuje se v základních údajích: jméno – věk - bydliště
- Nechce odejít od rodičů, brání se, pláče.
- Nenavazuje kontakt, nemluví, je bázlivé, omezená slovní zásoba
- Chování - bez zábran přílišná uvolněnost – strach – neklid – odmítá pracovat
- Snadno se rozptýlí, je nesoustředěné.
- Bez pomoci není schopno plnit příkazy.
- Přerušuje práci, odmítá pracovat, vstává z místa, zpívá si, breptá.
- Celkově se jeví se jako příliš dětské, hravé, rozumově opožděné.
- Má potíže s vyjadřováním, má malou slovní zásobu.
- Má problémy s výslovností: r, ř, sykavky, k, b, d, m, n.
- Špatný řečový projev – není plynulý, zadržává, koktá, mluví překotně
- Má problémy s gramatikou – nesprávný slovosled, časování, skloňování
- Má problémy s určováním geometrických tvarů.
- Má problémy s určováním barev
- Problémy s prostorovou orientací: vlevo - vpravo, vzadu - vpředu, nahoře - dole
- Problémy v matematických pojmech méně-více, určení počtu, číselnou řadu uvádí do.....
- Při kreslení - kreslení levou rukou, nesprávné držení tužky, celková neobratnost v jemné motorice
- Tempo práce – pomalé - zbrklé
- Jiné výraznější projevy:

Datum:

Vyplnil(a):

(Na zadní stranu dotazníku necháme dítě namalovat lidskou postavu, pokud je

podezření na výskyt některé vady, vyplníme s dítětem celý Jiráskův-Kernův dotazník)

Příloha č. 6

PŘIPRAVENOST DÍTĚTE DO 1. TŘÍDY

Dítě vstupující do prvního ročníku základní školy by mělo být pro školu zralé a připravené. Posouzení školní zralosti je obtížné, někdy je nutno ponechat rozhodnutí na PPP. Posouzení připravenosti je záležitostí hlavně zápisu do první třídy. Její zjišťování je důležité ze dvou důvodů - dá se usoudit na úroveň školní zralosti a také na úroveň péče rodičů o dítě. Rodiče nastávajících prvňáků by měli být na schůzce po zápisu informováni o kritériích připravenosti - jak by měli své dítě během zbývajících půlroku na vstup do školy připravit. Odbornost a pojmosloví by měla být zpracována tak, aby byla přístupná všem rodičům. Pokud tedy vynecháme psychologické pojmy, rodičům bychom mohli zdůraznit rozdíl mezi připraveností a nepřipraveností asi takto:

Vážení rodiče,

dítě vstupující do prvního ročníku základní školy by mělo být pro školu zralé a připravené, aby bez velkých potíží a trápení zvládlo její nároky a zátěž. Posouzení školní zralosti může být někdy obtížné, v takových případech je vhodnější ponechat rozhodnutí na PPP. Pro vaše děti bude vstup do první třídy úspěšný a snadnější, pokud budete vědět, jak má být připraveno. Věnujte proto prosím pozornost dalšímu textu a posuďte, zda můžete během následujících měsíců dítě v některých oblastech lépe připravit na jeho vstup do školy.

II. Optimální připravenost	III. Nedostačující připravenost
<p>Dítě rozumí mluvené řeči - pokynům a různým sdělením, vyjadřuje se srozumitelně ve větách a jednoduchých souvětích, komunikuje s dospělými, dokáže spontánně popisovat různé události, poznatky, nápady, klade otázky, umí vyprávět o rodičích, sourozencích, má přiměřeně širokou slovní zásobu.</p>	<p>Dítě chápe sdělení učitele nebo spolužáků odlišně, než bylo myšleno, vyjadřuje se pomocí jednotlivých výrazů, jednoduchých vět, nevyjadřuje se spontánně, odpovídá stručně, neklade další otázky k doplnění svých znalostí, dítěti je špatně rozumět (výslovnost), slovní zásoba je omezená.</p> <p>Důsledek pro výuku: nepochopení výkladu učitele, učitel nerozumí odpovědím dítěte, překážka ve vztazích s druhými dětmi.</p>
<p>Orientuje se v okolí, zná svoji adresu, jména a povolání rodičů, svůj věk.</p>	<p>Nezná základní údaje o sobě a o svém okolí.</p>
<p>Dítě začíná myslet logicky (na konkrétních předmětech a při konkrétních činnostech), svět chápe realisticky, dokáže pochopit, že z pozice někoho jiného se může situace jevit odlišně.</p>	<p>Dítě zatím neuvažuje logicky – je závislé na svých přáních a okamžitých potřebách, na fantazii, důležitý je jeho vlastní pohled na věc.</p> <p>Důsledek pro výuku: nedostatečné pochopení učiva, zejména v Čj, M a v prvouce.</p>
<p>Dítě rozumí číselnému pojmu – např. spočítá pastelky (do 5ti), seřadí čísla od nejmenšího po největší, vyjmenuje řadu</p>	<p>Nedokáže počítat ani do pěti, nechápe pojem čísla, pořadí, množství.</p> <p>Důsledek pro výuku: dítě selhává</p>

<p>čísels, chápe pojmy hodně - málo, méně - více, má rozvinutou paměť pro čísla.</p>	<p>zejména v matematice, nechápe učivo.</p>
<p>Dítě dokáže rozlišit zvukovou i zrakovou podobu slov, rozloží slovo na jednotlivá písmena, ví na jaké písmeno začíná slovo, dokáže z jednotlivých písmen složit slovo, rozliší i velmi podobně znějící slova.</p>	<p>Nedovede přesně rozlišovat zrakové či sluchové podněty, nedovede vnímat celek jako soubor částí, obvykle se soustředí na nejnápadnější detail.</p> <p>Důsledek pro výuku: selhává při výuce čtení a psaní.</p>
<p>Dítě je zralé v grafických projevech a tělesné obratnosti – je manuálně šikovné, dobře ovládá pohyby svého těla, umí zacházet s nůžkami, držení tužky je správné, tlak na tužku přiměřený, dokáže napodobit tvar tiskacího a psacího písma, umí popsat, co nakreslilo.</p>	<p>Dítě je obecně výrazně neobratné, křečovité držení tužky, velký tlak na tužku, nedokáže napodobit tvar písmen a čísel, odmítá kreslení, vystřihování, v nakreslených tvarech nelze rozpoznat jednotlivé předměty.</p> <p>Důsledek pro výuku: selhává ve výuce psaní, kreslení, pracovní výchově, tělocviku.</p>
<p>Dítě je schopné soustředit se na práci, vydrží pracovat dostatečně dlouho, odolává rušivým podnětům, dokáže překonat únavu.</p>	<p><i>Dítě se obtížně soustředí, snadno se nechá rozptýlit, často přerušuje práci, působí jako duchem nepřítomné.</i></p> <p>Důsledek pro výuku: nedává pozor, nepracuje, ruší ostatní.</p>
<p>Dítě bez obtíží navazuje kontakt s cizí osobou, je ochotné komunikovat a kooperovat s ostatními dětmi, ochotně se podřídí autoritě.</p>	<p>Dítě se vyhýbá kontaktu s cizími osobami, je stydlivé, bázlivé, závislé na rodině.</p> <p>Důsledek pro výuku: nechce chodit</p>

	do školy, straní se ostatních, nekomunikuje s učitelem.
Dítě přiměřeně ovládá své emocionální projevy, je schopné odložit splnění svých přání na později, započatou práci se snaží dokončit.	Dítě obtížně kontroluje své emoce, často jedná impulzivně a bez zábran (např. při nezdaru rozhází všechny pastelky po zemi, bouchá pěstí do stolu apod.), při práci nemá výdrž, převládá zájem o hru.
Dítě je schopné pracovat ve skupině dětí na společném cíli a společně prováděném úkolu, ochotně se zapojuje do kolektivních her, dokáže ustoupit jinému dítěti.	Dítě není ochotné komunikovat s druhými dětmi, stojí stranou, nenavazuje kontakty, nedokáže odložit uspokojení vlastních potřeb ve prospěch společného úkolu, při hře je agresivní, svárlivé. Důsledek pro výuku: konflikty s dětmi i učiteli, znesnadňuje práci ostatním.
Dítě je samostatné a soběstačné, umí se samo obléknout, najíst, pracuje samostatně – rozumí pokynům.	Dítě je nesamostatné, závislé na pomoci rodičů, sourozence, pracuje jen v bezprostředním kontaktu a za pobízení dospělého, nedokáže se postarat o své věci. Důsledek pro výuku: nepracuje a neplní pokyny bez pomoci učitele, zapomíná nebo ztrácí pomůcky.
Dítě dodržuje pravidla chování, podřídí se pokynům dospělého, i když je to pro něj nepříjemné, chápe nutnost řádu a pravidel.	Dítě je neposlušné, neumí se chovat, odmítá vyhovět pokynům. Důsledek pro výuku: konflikty s dětmi i učiteli.

<p>Dítě má pozitivní postoj ke škole a učení, těší se do školy, rád si hraje na školu, má zájem o nové věci, klade hodně otázek.</p>	<p>Dítě se o školu nezajímá, rádo si hraje, neprojevuje zájem o rozšiřování znalostí a vědění, neklade otázky.</p> <p>Důsledek pro výuku: učivo ho nebaví, nedává pozor, není motivováno k lepším výkonům.</p>
--	---

Přestože se klade velký důraz na výběr dobře připravených a zralých dětí do první třídy, vstup do školy znamená pro většinu dětí značnou zátěž. Není proto divu, že velký počet dětí vykazuje po delší nebo kratší dobu (jen několik prvních týdnů školní docházky nebo až celý první rok) různě intenzivní a rozličně projevované známky nepřizpůsobení. V následující tabulce si můžete přečíst některé projevy této nepřizpůsobivosti, které může vysledovat paní učitelka ve škole nebo i vy doma – zejména při domácí přípravě. Pokud tyto projevy přetrvávají po několik měsíců, je vhodné vyhledat odbornou pomoc – školního psychologa, výchovného poradce, poradenského psychologa v pedagogicko – psychologické poradně.

IV. Ve škole dítě	V. Dítě doma
- nevydrží být soustředěné na vyučování	- odmítá ráno vstávat, nechce jít do školy
- špatně se podřizuje kolektivnímu vedení	- vrací se ze školy unavené
- stále si s něčím hraje	- svádí s rodiči urputné boje o domácí přípravu
- nevydrží klidně sedět, otáčí se, mluví do výkladu učitelky	- postoj dítěte k učení je lhostejný až negativní
- zaostává ve všech předmětech nebo v některém z nich	- pozornost při domácí přípravě je rozptýlená a výkon špatný
- špatně navazuje kontakty s druhými dětmi a obtížně vstupuje do sociálních vztahů, což může negativně ovlivnit jeho postavení v kolektivu třídy	- trpí ranním zvracením, bolestmi hlavy nebo břicha, pálením očí (pokud se neobjevují o víkendech a o prázdninách), zadržáváním či koktavostí

Domácí příprava prvňáčků by neměla trvat déle než půl hodiny, výjimečně hodinu, měla by se konat v době jejich dobré výkonnosti, po chvíli aktivního odpočinku (ale ne fyzicky vyčerpávajícího).

Příloha č. 7

Základní škola Pelhřimov, Komenského 1465, příspěvková organizace

PROHLÁŠENÍ

Bereme na vědomí, že náš syn (dcera).....
narozen (a), bydliště.....,
předběžně zapsaný(á) do 1. ročníku Základní školy Pelhřimov, Komenského 1465, nepatří do
spádového obvodu stanoveného pro školní rok 2011/2012 zastupitelstvem města Pelhřimova,
může být z kapacitních důvodů přeřazen (a) na jinou školu v Pelhřimově nebo na základní
školu, kam svým spádovým obvodem patří.

Důvody zápisu žáka na Základní školu Pelhřimov, Komenského 1465:
(sourozenec na ZŠ, sourozenec v MŠ u ZŠ, dostupnost autobusového nádraží, prestiž školy ...)

.....
.....

KRITÉRIA PŘIJETÍ DO 1. ROČNÍKU PRO ŠKOLNÍ ROK 2011/2012

Ve školním roce 2011/2012 otevře Základní škola Pelhřimov, Komenského 1465 dvě
1. třídy s počtem do 25 žáků na třídu.

1. Dítě má trvalý pobyt ve spádovém obvodu ZŠ Pelhřimov, Komenského 1465.
2. Dítě je v přímém příbuzenském vztahu se zaměstnancem školy.
 - 2.1. Dcera/syn.
 - 2.2. Vnučka/vnuk.
3. Dítě má sourozence na ZŠ Pelhřimov, Komenského 1465.

Pokud ředitel školy nebude moci přijmout všechny děti splňující kterékoliv následné
kritérium, vyjma kritéria č. 1, rozhodne o doplnění do stanoveného limitu 50 žáků los
s úředně ověřeným průběhem.

Dále viz zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a
vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve
znění pozdějších předpisů.

Datum:

.....
podpis zákonného zástupce

Příloha č. 8

Žádost o odklad

Zákonný zástupce dítěte: _____

(jméno, příjmení, datum narození a místo pobytu, popř. jinou adresu pro doručování)

Správní orgán, jemuž je žádost doručována: Základní škola _____.

Žádost

Podle ustanovení § 37 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

žádám o odklad povinné školní docházky

jméno dítěte _____ datum narození _____

V _____ dne _____

podpis žadatele

Přílohy:

- *doporučující posouzení příslušného školského poradenského zařízení*
- *doporučující posouzení odborného lékaře*

.....
(údaje školy)

Podací razítko

Základní škola _____

Datum doručení .2011

Číslo jednací /2011

Počet listů

Počet listů příloh

Příloha č. 9

Žádost o přijetí

Zákonný zástupce dítěte: _____

(jméno, příjmení, datum narození a místo pobytu, popř. jinou adresu pro doručování)

Správní orgán, jemuž je žádost doručována: Základní škola _____.

Žádost

Podle ustanovení § 36, odstavce 4 a 5 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

přihlašuji k zápisu k povinné školní docházce na Základní škole _____

jméno dítěte _____ datum narození _____

místo pobytu _____

Byl jsem poučen o možnosti odkladu školní docházky.

Dávám svůj souhlas základní škole k tomu, aby zpracovávala a evidovala osobní údaje a osobní citlivé údaje mého dítěte ve smyslu všech ustanovení zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění. Dále dávám škole svůj souhlas k tomu, aby s mým dítětem mohl v rámci prevence sociálně patologických jevů pracovat psycholog, speciální pedagog a další odborní pracovníci z oblasti psychologických služeb, sociálních a obdobných služeb. Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek v organismu mého dítěte, existuje-li důvodné podezření z požití návykové látky a možného ohrožení jeho zdraví.

Svůj souhlas poskytuji pro účely vedení povinné dokumentace školy podle zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, v platném znění, vedení nezbytné zdravotní dokumentace a psychologických vyšetření, pořádání mimoškolních akcí školy, přijímací řízení na střední

pro jiné účely související s běžným chodem školy. Souhlas poskytuji na celé období školní docházky mého dítěte do této školy a na zákonem stanovenou dobu, po kterou se tato dokumentace na škole povinně archivuje. Byl jsem poučen o právech podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění.

V _____ dne _____

podpis žadatele

Přílohy:

- *doporučující posouzení příslušného školského poradenského zařízení*

- *doporučující posouzení odborného lékaře*

.....
(údaje školy)

Podací razítko

Základní škola _____

Datum doručení .2011

Číslo jednací /2011

Počet listů

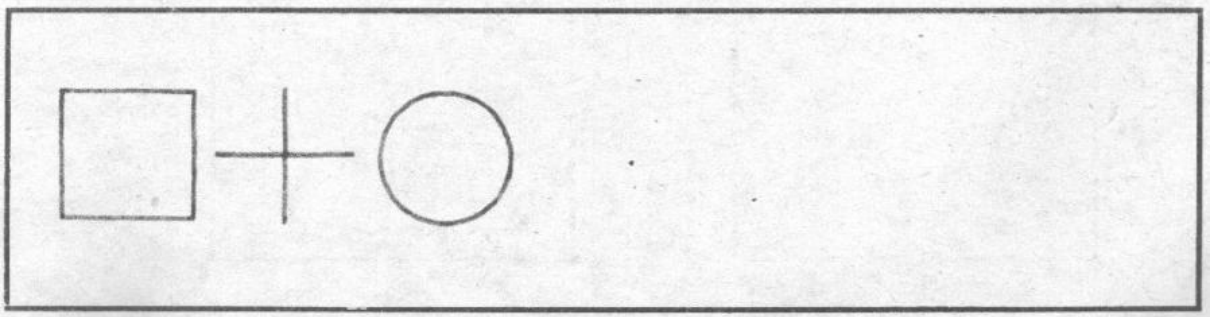
Počet listů příloh

Příloha č. 10

Orientační test školní zralosti

Jméno	Datum	
	narození	provedení
Adresa rodičů		
Mateřská škola	ZŠ, kam je dítě zapsáno	
Sem nakresli pána	Sem auto	
	Sem kytku	

Tady je čtvereček, křížek a kolečko. Nakresli je také.

Zkus to obkreslit

levou rukou

pravou rukou

Isso in ny.

o teď tyhle puntíky

levou rukou

pravou rukou

Anotace

Jméno a příjmení	Marcela Stará
Katedra:	Psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. Iveta Tichá
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Školní zralost
Název v angličtině:	School maturity
Anotace práce:	Diplomová práce je v teoretické části zaměřena na poznatky z vývojové psychologie, na školní zralost a projevy školní nezralosti, zdůrazňuje význam rodiny a úlohu dětské hry. V části praktické se zabývám porovnáním vývojové úrovně předškolních dětí z města a vesnice, následně porovnávám zralost mezi děvčaty a chlapci.
Klíčová slova:	Vývoj předškolního dítěte, školní připravenost, školní zralost, školní nezralost, testy školní zralosti, zápis do školy, význam rodiny, dětská hra
Anotace v angličtině:	The theoretical part of the thesis focuses on knowledge of developmental psychology, school readiness and signs of school immaturity, emphasizes the role of family and child games. The practical part deals with comparing the developmental level of preschool children from towns and villages, then with comparing maturity considering gender
Klíčová slova v angličtině:	Early child development, school readiness, school maturity, school immaturity, tests of school maturity, enrollment, importance of the family, child's play
Přílohy vázané v práci:	1. Dotazník, tabulky pro posuzování školní zralosti 2: Pozvánka k zápisu 3: Podklady k jednání o nástupu školní docházky 4: Zápisový list pro školní rok 2011/2012 5: Dotazník školní zralosti k zápisu do 1. třídy 6: Připravenost dítěte do 1. třídy 7: Prohlášení zákonných zástupců 8: Žádost o odklad povinné školní docházky 9: Žádost o přijetí k povinné školní docházce 10: Orientační test školní zralosti CD
Rozsah práce:	78 s, 22 s příloh
Jazyk práce:	český

